

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Hudební katedra

Prezentace slohových období v hudební výchově 2. a 3. stupně

Diplomová práce

Autor: Bc. Veronika Kněžková, Dis.

Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy

Studijní obor: 7507T100 – Hra na nástroj a sólový zpěv
se zaměřením na učitelství základních uměleckých škol
7504T259 – Učitelství pro střední školy – hudební výchova

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Eva Jenčková, CSc.

Oponent: Mgr. et Mgr. Marie Kovářičková

Hradec Králové

2016

Zadání diplomové práce

Autor: Bc. Veronika Kněžková

Studium: P13372

Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy

Studijní obor: Hra na nástroj a sólový zpěv se zaměřením na učitelství základních uměleckých škol, Učitelství pro střední školy - hudební výchova

Název diplomové práce: **a) Diplomový koncert - housle b) Prezentace slohových období v hudební výchově 2. a 3. stupně**

Název diplomové práce AJ: a) Diploma Recital ? Violin b) The presentation of music education an elementary and secondary school

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce je složena ze dvou částí. První část je tvořena sólovým koncertním výkonem (celovečerní recitál), jehož předpokladem je vysoká úroveň technických dovedností studenta. Koncertní vystoupení má na základě vhodné zvolené dramaturgie prezentovat interpretační kvality diplomanta, jeho schopnost adekvátního stylového přístupu k interpretaci jednotlivých skladeb. Ke koncertnímu výkonu se váže druhá, teoretická písemná část v rozsahu cca 30 - 40 stran. Téma práce se zaměřuje na prezentaci slohových období v hudební výchově základních a středních škol. Cílem práce je zjistit současný stav tematicky zaměřeného hudebního vzdělávání na základě hospitací a analýzy současných učebnic hudební výchovy v kontextu Rámcového vzdělávacího programu základních a středních škol. Na základě toho navrhnout a ověřit optimální modelové situace s tematickým zaměřením na vybraná slohová období a ověřit je v praxi.

HERDEN, Jaroslav. My pozor dáme a nejen posloucháme: Posloucháme hudbu se žáky 2. stupně ZŠ a nižších ročníků osmiletých gymnázií. Praha: Scientia, 1997. ISBN 80-7183-087-9.

AŠENBRENEROVÁ, Ivana. Opera pro děti. Ústí nad Labem: Univerzita J.E.Purkyně, 2004. Acta universitatis Purkynianae. ISBN 80-7044-570-X.

JENČKOVÁ, Eva. Hudba a pohyb ve škole. Hradec Králové: Jaroslav Jenček - Orlice, 2002. ISBN 80-903115-7-1.

BARVÍK, Miroslav. Jak poslouchat hudbu. 1. vyd. Praha: Práce, 1960. Učebnice HV pro 2. st. ZŠ a pro gymnázia. Vyd. SPN, a.s.; Fortuna RAJMON, Radko a Miroslav STRELÁK. HV pro 5. ročník ZŠ. Praha: SPN, 1988.

MIHULE, Petr, MAŠLAŇ a FRANTIŠEK MOURYC. Hudební výchova: pro 9. ročník základní školy a pro víceletá gymnázia. Praha: Fortuna, 1997. ISBN 80-7168-500-3.

Mistři klasické hudby. Praha: WillMark cz, 1999-2002, č.1. ISSN 1212-6160. Metodický portál: inspirace a zkušenosti učitelů. Metodický portál RVP: www.rvp.cz [online]. 2007 [cit. 2014-12-08]. Dostupné z: <http://rvp.cz/informace/dokumenty-rvp/rvp-zv-rvp-pro-gymnazia>.

NÚV Národní ústav pro vzdělávání: školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků [online]. 2011 - 2014 [cit. 2014-12-08]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/cinnosti/kurikulum-vseobecne-a-odborne-vzdelavani-a-evaluace/ramcove-vzdelavaci-programy/rvp-pro-gymnazia>

ČERNUŠÁK, Gracian. Dějiny evropské hudby [Čermušák, 1974]. 5. dopl. vyd. v Pantonu 3. Praha: Panton, 1974.

ŠIŠKOVÁ, Ingeborg. Dějiny hudby IV. - Klasicismus. Praha: Ikar, 2012. ISBN 978-80-249-1977-5.

BLÁHA, Jaroslav. Výtvarné umění a hudba. Togga: Togga, 2012. ISBN 978-80-87258-69-9.

ZENKL, Luděk. ABC hudebních forem. Praha: Bärenreiter Praha, 2009. ISBN 978-80-8638-533-4.

Baroko - obrazová encyklopedie umění. Praha: Slovart, 2010. ISBN 978-80-7391-334-2.

STÁNKOVÁ, Jaroslava, Rudolf POŠVA, Svatopluk VODĚRA a Radomíra SEDLÁKOVÁ. Architektura v proměnách tisíciletí: učebnice pro střední školy. Praha: Sobotáles, 2005. ISBN 8086817105.

Hudba. Kompletní obrazové dějiny. Praha: Knižní klub, 2014. ISBN 978-80-242-4652-9.

Garantující pracoviště: Hudební katedra,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Jaromír Křováček
prof. PhDr. Eva Jenčková, CSc.

Oponent: Mgr. Dalibor Hlava
Mgr. et Mgr. Marie Kováříčková

Datum zadání závěrečné práce: 9.1.2014

Prohlášení autorky

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 22. 4. 2016

Veronika Kněžková

Anotace

KNĚŽKOVÁ, Veronika. *Prezentace slohových období v hudební výchově 2. a 3. stupně*.
Hradec Králové, 2016. Diplomová práce. Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové. s. 99.

Diplomová práce se zabývá výukou slohových období v hodinách hudební výchovy na 2. a 3. stupni. Práce z pedagogického hlediska charakterizuje klíčové body jednotlivých období, analyzuje učivo slohových období v učebnicích základních škol, víceletých gymnázií a kurikulárních dokumentech pro základní školy a víceletá gymnázia. Navrhuje vhodné aktivity při prezentaci slohových období, které jsou zaměřeny na zvládnutí terminologie, pochopení klíčových bodů jednotlivých slohových období a jejich provázanosti. Tyto aktivity jsou založeny na triádě zážitek, činnost, poznatek.

Klíčová slova: Hudební výchova na 2. a 3. stupni, Rámcové vzdělávací programy, prezentace slohových období v hudební výchově, učebnice hudební výchovy, hudební aktivity

Annotation

KNĚŽKOVÁ, Veronika. The Presentation of the Stylistic Periods in Music Education at the 2nd and 3rd Educational Levels. Hradec Králové, 2016. Diploma Thesis. Pedagogical Faculty of the University Hradec Králové. p. 99.

The diploma thesis deals with education of the stylistic periods in music lessons at the 2nd and 3rd educational levels. The thesis characterizes the key points of each period from a pedagogical point of view. It analyzes the occurrence of the stylistic periods in textbooks for primary schools, secondary schools and the curriculum for elementary schools and grammar schools. The thesis offers appropriate activities for the education of stylistic periods that are focusing on mastering the terminology, understanding the key points of particular stylistic periods and their interconnection. These activities are based on the triad of experience, activity and knowledge.

Key words: music education at the 2nd and 3rd educational levels, Czech educational programs, education of the stylistic periods in music lessons, music educational textbooks, musical activities

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomová práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 4/2009 (Řád pro nakládání se školními a některými autorskými díly na UHK).

Datum:

Podpis studenta:

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí diplomové práce prof. PhDr. Evě Jenčkové, CSc. za ochotu a vstřícný přístup při poskytnutí odborných rad a věcných připomínek během zpracování této práce.

Seznam použitých symbolů

Návrh aktivity

Doporučená skladba k poslechu

Poznatek

Obsah

ÚVOD	11
1 Slohová období v kurikulárních dokumentech	13
1.1 Hudební výchova v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání a gymnázia.....	13
2 Prezentace slohových období v učebnicích hudební výchovy	15
2.1 Učebnice hudební výchovy pro základní školy	15
2.2 Učebnice hudební výchovy pro střední školy	19
2.3 Alternativní učebnice hudební výchovy	21
2.3.1 J. Herden: My pozor dáme a nejen posloucháme -Posloucháme hudbu se žáky 2. stupně ZŠ a nižších ročníků osmiletých gymnázií	21
2.3.1.1 <i>Příklady hudebních aktivit v učebnici</i>	22
2.3.2 Eva Jenčková: Hudba a pohyb ve škole	22
2.3.2.1 <i>Příklady hudebních aktivit v učebnici</i>	23
2.4 Shrnutí analýzy učebnic hudební výchovy	23
2.5 Seznam doporučené literatury	24
3 Pedagogická prezentace slohových období	25
3.1 Slohová období v kontextu hudebních činností a poznatků	25
3.1.1 Poslechové činnosti	25
3.1.2 Vokální činnosti	26
3.1.3 Instrumentální činnosti	27
3.1.4 Hudebně pohybové činnosti	28
3.1.5 Motivační hry v hudební výchově v kontextu činností s poznatky	28
3.2 Slohová období v hudebním vyučování - Společenská a hudební charakteristika	29
3.2.1 Právěk	30
3.2.2 Středověk	31
3.2.3 Renesance	33
3.2.4 Baroko	34
3.2.5 Klasicismus	36
3.2.6 Romantismus	37
3.2.7 Hudba 20. století	39
4 Modelové situace k pedagogické prezentaci slohových období v hudební výchově ...	41
4.1 Právěk	42
4.2 Starověk	42

4.3	Středověk	44
4.4	Renesance	45
4.4	Baroko	46
4.4.1	Práce s poznatky	46
4.4.2	Modelová situace 1: Rondo - Poslechové, vokální, instrumentální a hudebně pohybové činnosti	49
4.4.3	Modelová situace 2: Concerto grosso - Poslechové a hudebně pohybové činnosti	54
4.5	Klasicismus	56
4.6	Romantismus	58
4.6.1	Práce s poznatky	58
4.6.2	Činnostní aktivity	59
4.7	Hudba 20. století	62
4.8	Impresionismus	63
4.8.1	Modelová situace 3: Instrumentální a textová improvizace - Nálady a dojmy	65
4.8.1.1	Práce s poznatky	65
4.8.2	Modelová situace 4: Malba a pohybové činnosti	68
5	ZÁVĚRY	70
6	BIBLIOGRAFIE A POUŽITÉ ZDROJE	72
6.1	Odborná literatura a hudebniny	72
6.2	Internetové zdroje	74
6.3	Zdroje obrázků	78
	Příloha č. 1 Obrazový a notový materiál	82
	Příloha č. 2 Pracovní listy	92

ÚVOD

Diplomová práce se zabývá pedagogickou prezentací slohových období v hudbě na 2. stupni základních škol a středních školách. Téma jsem si zvolila kvůli možnosti poukázat na fakt, že můžou být při výkladu dějin hudby preferovány hudební aktivity před pouhým výkladem.

Nové poznatky by měli žáci podle současných trendů v hudební výchově získávat prostřednictvím her a činností. Cílem je získání nových vědomostí a dovedností, kterých nelze dosáhnout pouhým výkladem učitele. Kromě získání klíčových poznatků daných slohových období jde především o vytváření vztahu k hudbě prostřednictvím motivačních hudebních činností. Vyučování dějin hudby s využitím mezipředmětových vztahů se mi jeví jako důležitá součást vzdělávání. Orientace ve struktuře hudebního díla, okolnostech jeho vzniku a v dějinných souvislostech usnadňuje žákům přístup ke klasické hudbě, což je v nynější době velmi důležité.

Cílem diplomové práce je zjistit současný stav tematicky zaměřeného vzdělávání hudebních dějin na základě analýzy současných učebnic hudební výchovy v kontextu Rámcového vzdělávacího programu základních a středních škol a následně navrhnout optimální modelové situace se zaměřením na vybraná slohová období.

Diplomová práce je rozdělena do čtyř kapitol. Dále obsahuje úvod, závěr, seznam bibliografie a použitých zdrojů a přílohy. První a druhá kapitola je věnována analýze Rámcových vzdělávacích programů, učebnic pro základní školy a gymnázia a alternativních učebnic. Výsledky zkoumání jsou uvedeny v závěrečných částech jednotlivých kapitol. Pro usnadnění orientace v analýze učebnic základních škol a gymnázií slouží tabulka, která předkládá názorný příklad, jak se k prezentaci slohových období staví současně používané učebnice. V podkapitole *Alternativní učebnice* jsou kromě charakteristiky děl zahrnuty podrobněji rozepsané příklady aktivit pro žáky, které se v knihách nacházejí.

Třetí kapitola specifikuje hudební činnosti a slohová období s jejich klíčovými jevy, jako jsou společenské podmínky, znaky hudby či hudební skladatelé. Uveden je též seznam doporučené literatury pro učitele.

Dominantní klíčová slova pro jednotlivá slohová období jsou zpracována v tabulkách. Tato kapitola zahrnuje i návrhy na aktivity, které lze při prezentaci daného slohového období

do výuky začlenit. Zastoupeny jsou také aktivity interaktivní povahy. Některé z těchto činností jsou podrobně rozepsány v kapitole *Modelové situace*.

Následující čtvrtá kapitola, jež je i závěrečnou částí celé práce, nabízí inspiraci pro výuku prezentace slohových období ve formě konkrétně popsanych činností, které mohou přispět ke snadnějšímu upevnění učiva dějin hudby. Sekce *Přílohy* obsahuje obrazový a notový materiál a pracovní listy.

1 Slohová období v kurikulárních dokumentech

Vzdělávací systém v České republice je stanoven tzv. kurikulárními dokumenty, které jsou tvořeny na dvou úrovních – státní a školní. Státní dokumenty představují Národní program vzdělávání a **Rámcové vzdělávací programy** (dále RVP). RVP jsou tvořeny pro různé úrovně vzdělávání – předškolní, základní, střední a ostatní vzdělávání. Na jejich základě si jednotlivá školská zařízení vytvářejí podle vlastních představ **Školní vzdělávací programy** (dále ŠVP).

V této diplomové práci bude dále podrobně rozveden Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) a Rámcový vzdělávací program pro gymnázia (dále jen RVP G).

1.1 Hudební výchova v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání a gymnázia

Předmětu hudební výchovy se věnuje vzdělávací oblast „Umění a kultura“, která definuje obsah učiva a očekávané výstupy. Pro jejich naplnění se využívají hudební činnosti,¹ které se vzájemně propojují, doplňují a ovlivňují.²

Obsah učiva v RVP ZV nedefinuje konkrétní poznatky určené pro jednotlivé ročníky, tuto oblast si blíže určují jednotlivá školská zařízení sama v rámci svých ŠVP, ale uvádí možné metody práce, které lze při výuce využít. Jejich příkladem může být *„nástrojová reprodukce melodií (motivků, témat, písní, jednoduchých skladeb, hra a tvorba doprovodů s využitím nástrojů Orffova instrumentáře, keyboardů a počítače...)*“³ V oblasti hudební historie jsou pak na prvním místě poslechové činnosti, jako je *„Hudební dílo a její autor – hudební skladba v kontextu s jinými hudebními i nehudebními díly, dobou vzniku, životem autora, vlastními zkušenostmi (inspirace, epigonství, kýč, módnost a modernost, stylová provázanost)*“⁴

Do **očekávaných výstupů** řadí RVP ZV například to, že žák *„rozpozná některé z tanců různých stylových období (...), zařadí na základě individuálních*

¹ Dále rozepsané v podkapitole č. 3.1

² Prostřednictvím těchto činností mohou žáci lépe porozumět probíranému učivu

³ JERÁBEK, Jan. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2013, s. 68

⁴ Tamtéž str. 68

schopností a získaných vědomostí slyšenou hudbu do stylového období a porovnává ji z hlediska její slohové a stylové příslušnosti."⁵

Oblast hudební historie je v RVP G zpracována detailněji než v RVP ZV. Cílem vzdělávací oblasti je například vést žáka ke „*sledování a hodnocení umění na pozadí historických, společenských a technologických změn.*“⁶ Očekávané výstupy a učivo jsou rozděleny do tří okruhů – produkce, která je zaměřená na praktické hudební dovednosti, dále reflexe a recepce, které jsou více spojeny s učivem hudební historie. **Očekávané výstupy** v oblasti reflexe a recepce zahrnují mimo jiné orientaci žáka „*ve vývoji hudebního umění, uvědomuje si rozdílnost hudebního myšlení v jednotlivých etapách, rozlišuje hudební slohy podle charakteristických hudebních znaků, na základě historických, společenských a kulturních kontextů popíše podmínky a okolnosti vzniku hudebního díla.*“⁷

Obsahem učiva je například „*periodizace hudebního vývoje (hledisko obecně historické, kulturně historické, hudebně imanentní), charakteristické hudební znaky jednotlivých slohů, průniky, syntézy, hledání nových cest,*“⁸ „*hudební skladatel a interpret, interpretace hudebního díla – popis hudebního díla v rovině významu, výrazu a výstavby, zařazení díla do historického a sociálního kontextu, hudební dílo jako možné poselství.*“⁹

Z analýzy dokumentů RVP ZV, RVP G a vybraných dokumentů ŠVP bylo zjištěno, že hudební historie se ve školách vyučuje. Poskytuje prostor pro vlastní interpretaci, neboť neurčuje konkrétní informace, ani nediktuje, v jakém ročníku mají být žákům předány. Obsahem RVP ZV je rozvoj hudebních schopností a dovedností, které mají být prostředkem k učivu dějin hudby. Prezentace slohových období v hudbě se nadále rozpracovává a propojuje v RVP G. S přihlédnutím k poměrně nízké týdenní dotaci hodin hudební výchovy, se vzdělávací obsah věnuje tomuto tématu dostatečně. Záleží však především na učiteli, jaké poznatky žákům sdělí a jak využije hudebních činností.

⁵ JEŘÁBEK, Jan. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2013, s. 67

⁶ BALADA, Jan. Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007, ISBN 978-80-87000-11-3. s. 52

⁷ Tamtéž str. 53

⁸ Tamtéž str. 53

⁹ Tamtéž str. 53

2 Prezentace slohových období v učebnicích hudební výchovy

Tato kapitola analyzuje výskyt slohových období v učebnicích hudební výchovy (dále jen HV) na 2. a 3. stupni vzdělávání. Cílem bylo zjistit, v jaké míře se učebnice věnují hudební historii a zda obsahují dostatek poznatků a aktivit zaměřených na tuto problematiku.

2.1 Učebnice hudební výchovy pro základní školy

Tabulka je pro lepší přehlednost a možnost porovnávání učiva rozdělena na jednotlivé ročníky ZŠ. V rámci slohového období v hudbě obsahují učebnice kromě hudebních aktivit i velký výčet jmen skladatelských osobností, forem, druhů a tanců. Pro názornost je zde uvedeno několik příkladů.

A. Charalambidis, Z. Císař, J. Pilka, D. Matoška, L. Hurník				
Nakladatelství SPN, a.s.				
	6. ročník ¹⁰	7. ročník ¹¹	8. ročník ¹²	9. ročník ¹³
Prezentace slohových období	Časová osa není uvedena Hudební skladatelé od romantismu po hudbu 20. století: ¹⁴ <i>F. Schubert</i> <i>R. Wagner</i> <i>G. Verdi</i> <i>L. Janáček</i>	Časová osa není uvedena Hudební formy: ¹⁵ <i>kánon</i> <i>fuga</i> <i>sonátová forma</i> Hudební žánry: <i>kantáta,</i> <i>oratorium</i>	Práce s časovou osou od pravěku po hudbu 20. století Evropské dějiny hudby ¹⁶ Hudební skladatelé od renesance po hudbu 20. století ¹⁷	Práce s časovou osou od renesance po hudbu 20. století České dějiny hudby ¹⁸ Hudební skladatelé od renesance

¹⁰ CHARALAMBIDIS, Alexandros. Hudební výchova pro 6. ročník základní školy. 1. vydání. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, a.s., 1998. ISBN 80-7235-52-8.

¹¹ CHARALAMBIDIS, Alexandros. Hudební výchova pro 7. ročník základní školy. 1. vydání. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, a.s., 1998. ISBN 80-723-5048-X.

¹² CHARALAMBIDIS, Alexandros, Zbyněk CÍSAŘ a Lukáš HURNÍK. Hudební výchova pro 8. ročník základní školy. 1. vydání. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, a.s., 1998. ISBN 80-723-5041-2.

¹³ CHARALAMBIDIS, Alexandros, Jiří PILKA a Zbyněk CÍSAŘ. Hudební výchova pro 9. ročník základní školy. 1. vydání. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, a.s., 1998. ISBN 80-723-5012-9.

¹⁴ Učebnice nezahrnuje dostatek informací o životě skladatelů a jejich tvorbě.

¹⁵ Učebnice nezahrnuje dostatek informací a aktivit k hudebním formám.

¹⁶ Učebnice je zaměřena na charakteristiku jednotlivých slohových období na úkor poznatků o hudebních skladatelích či jejich tvorbě.

¹⁷ Především výčet jmen hudebních skladatelů a jejich tvorby. Učebnice nezahrnuje dostatek poznatků ke klíčovým jevům.

¹⁸ Učebnice je zaměřena na charakteristiku jednotlivých období.

	<i>B. Marinů</i> <i>Z. Fibich</i> <i>J. Suk</i>	Hudební druhy: <i>Symfonie,</i> <i>Symfonická</i> <i>báseň</i>		po hudbu 20. století ¹⁹ <i>J. J. Ryba</i> <i>B. Smetana</i>
Příklady námětů na činnost	Melodram Kompozice melodramu Variace Kompozice variací na píseň - lze využít hudebních nástrojů.	Obrazotvornost hudby L. van Beethoven: <i>Symfonie č. 6</i> F dur - Pastorální: „ <i>Podle názvu jednotlivých vět si představte, o čem je hudba.</i> “ Například: <i>Veselé shromáždění venkovanů, nebo Scéna u potoka</i>	Vícehlasý a jednohlasý zpěv Opakování učiva Úkolem žáků je sepsat deset skladeb nejznámějších skladatelů 19. století	Zpěv českých písní Hospodine pomiluj ny, Ktož jsú boží bojovníci, Dřevo se listem odievá Melodram podle J. A. Bendy Rozdělení žáků na skupiny. Někteří žáci vymyslí příběh, jiní hrají na hudební nástroje mezhry, další přednášejí příběh.
Příklady poslechových skladeb²⁰	F. Schubert: <i>Pstruh</i> ²¹ L. van Beethoven: <i>Symfonie č. 3, Op. 55 - Allegro con brio</i> ²²	L. van Beethoven: <i>Klavírní sonáta č. 8 Patetická</i> ²³ J. Haydn: <i>Symfonie S úderem kotlů, 2. věta</i> ²⁴ A. Vivaldi: <i>Čtvero ročních dob - Jaro</i> ²⁵	Gregoriánský chorál F. Chopin: <i>Mazurka a moll</i>	<i>Dřevo se listem odievá</i> <i>Ktož jsú boží bojovníci</i> Alois Hába: <i>Fantazie pro čtvrttónový klavír</i>

¹⁹ Informace o životě či tvorbě skladatelů dle jejich významu. Učebnice nezahrnuje dostatek poznatků ke klíčovým jevům.

²⁰ V učebnicích je málo aktivit k poslechu.

²¹ Zpěv písně. Učebnice neobsahuje originální part klavíru, ale jen melodii s akordy.

²² Příklad části notové partitury, ve které se mají žáci podle poslechu hudební úkázky zorientovat.

²³ Hudební forma - „*Poznejte podle schématu sonátové formy jednotlivé úseky skladby.*“

²⁴ Žáci mají za úkol sledovat variace k hlavnímu tématu. Toto téma je uvedeno v notách.

²⁵ Neobsahuje aktivitu k poslechu díla, pouze ukázkou hlavního tématu a sonetu, který charakterizuje náladu skladby.

Tyto učebnice, jak je patrné z tabulky, se problematice hudební historie nevěnují dostatečně. Obsahují málo informací o hudebních skladatelích, jejich tvorbě, hudebních formách a podobně. Ve srovnání se základní řadou učebnic *Mihule a spol.* zahrnují více námětů na hudební činnosti, avšak ani tak nevěnují dostatečnou pozornost triádě zážitků, činnost, poznatek. Povědomí o hudební historii a časové ose získávají žáci v 8. a 9. ročníku základní školy. Učivo v nižších ročnících 2. stupně je zaměřeno pouze na jednotlivé klíčové jevy předkládané bez větších souvislostí.

J. Mihule, M. Střelák, P. Jurkovič, I. Poledňák, P. Mašlaň, F. Mouryc				
Nakladatelství Fortuna				
	6. ročník ²⁶	7. ročník ²⁷	8. ročník ²⁸	9. ročník ²⁹
Prezentace slohových období	Časová osa není uvedena Hudební skladatelé od klasicismu po hudbu 20. století: ³⁰ <i>A. Dvořák</i> <i>B. Smetana</i> <i>F. Chopin</i> Hudební formy: <i>rondo, kánon, variace</i> Hudební žánry: <i>opera</i>	Časová osa od renesance po hudbu 20. století Evropské dějiny hudby Hudební skladatelé od baroka po hudbu 20. století: ³¹ <i>L. Janáček</i> Hudební formy, druhy a žánry se v učebnici dopodrobna nerozebírají	Časová osa od renesance po baroko Evropské dějiny hudby Hudební skladatelé od renesance po hudbu 20. století: ³² Hudební formy, druhy a žánry se v učebnici dopodrobna nerozebírají	Časová osa od středověku po hudbu 20. století Evropské dějiny hudby Hudební skladatelé od renesance po hudbu 20. století: ³³ <i>B. Martinů</i> Hudební formy, druhy a žánry se v učebnici dopodrobna nerozebírají

²⁶ MIHULE, Jaroslav a Miroslav STŘELÁK. *Hudební výchova pro 6. ročník základní školy*. Vyd. 2., přeprac., ve Fortuně 1. Praha: Fortuna, 1997, 237 s. ISBN 80-7168-390-6.

²⁷ MIHULE, Jaroslav, Miroslav STŘELÁK a Pavel JURKOVIČ. *Hudební výchova 7 pro sedmý ročník základní školy*. 3., upr. vyd., 1. vyd. ve Fortuně. Praha: Fortuna, 1996. ISBN 80-7168-305-1.

²⁸ MIHULE, Jaroslav, Ivan POLEDŇÁK a Petr MAŠLAŇ. *Hudební výchova pro 8. ročník základní školy*. Vyd. 2. Praha: Fortuna, 1997, 254 s. Učebnice pro základní školy. ISBN 80-7168-496-1.

²⁹ MIHULE, Jaroslav, František MOURYC a Petr MAŠLAŇ. *Hudební výchova pro 9. ročník základní školy a pro víceletá gymnázia*. 2., upr. vyd. Praha: Fortuna, 1999, 261 s. ISBN 80-7168-666-2.

³⁰ Menší množství informací k životopisu hudebních skladatelů, především poznatky o hudebních dílech.

³¹ Viz výše.

³² Viz výše.

³³ Viz výše, jen je zde méně poznatků ke skladbám než v předchozích učebnicích.

	Tance: <i>valčík, polka</i>			
Příklady námětů na činnost	Znázornit kresbou rozdíl mezi polyfonií a homofonií	Symfonická báseň „Zkuste určit, jaký program se váže k jednotlivým symfonickým básním ve Smetanově <i>Mé Vlasti?</i> “	Francouzská truvérská píseň: Byl vlahý máj Zpěv a rytmický doprovod	Zpěv hymny J. K. Tyl - F. Škroup: Kde domov můj Kánon Zpěv, instrumentální hra a taktování
Příklady poslechových skladeb³⁴	F. Chopin: <i>Polonéza A dur</i> M. P. Musorgskij: <i>Obrázky z výstavy</i>	J. Suk: <i>Pohádka, Suita z hudby Radúz a Mahulena</i> L. Janáček: <i>Sinfonietta 1. a 3. věta</i> B. Smetana: <i>Závěr opery Libuše</i>	L. van Beethoven: <i>Symfonie č. 5 c moll, 1. věta</i> A. Dvořák: <i>Symfonie č. 9 e moll Z nového světa, 1. věta</i>	C. Janequin: <i>Zpěv ptáků</i> A. Dvořák: <i>Slovanské tance 1. řada, č. 8 g moll</i>

Analyzované učebnice nakladatelství Fortuna obsahují, na rozdíl od učebnic *Charalambidis a spol.*, větší množství poznatků. Hudební formy a skladatelé se zde probírají již v 6. ročníku a povědomí o časové ose získávají žáci v 7. ročníku. V rámci slohového období jsou kapitoly zaměřené na stěžejní tvorbu hudebních skladatelů, avšak úvody kapitol jsou rozličné. V některých je rozebírána hudební forma nebo žánr skladby, doba vzniku či inspirace, které vedly skladatele ke kompozici, jinde je představován autor, znaky uměleckého směru, děj opery a dopisy skladatelů. Autoři se snaží se hned v úvodu motivovat čtenáře a vtáhnout jej do děje. Součástí učiva jsou rozborů děl a notové party jejich úryvků. V rámci prezentace slohových období je však v těchto učebnicích značná disproporce mezi velkým množstvím poznatků a naopak malým množstvím navazujících hudebních aktivit.

³⁴ Učebnice neobsahují náměty na činnosti k poslechu hudebních děl. Tabulka zahrnuje příklady skladeb, které jsou v učebnicích více rozebrány a k nimž jsou k dispozici ukázky z notového zápisu.

2.2 Učebnice hudební výchovy pro střední školy

Tabulka analyzuje dva díly učebnic hudební výchovy pro víceletá gymnázia. Vzhledem k menšímu počtu hudebních skladatelů zveřejněných v 1. dílu učebnice, je v tabulce uveden plný výčet osobností, zatímco u 2. dílu jsou uvedeny pouze některé příklady. Podobně tomu je u hudebních forem a hudebních aktivit.

A. Charalambidis, Z. Císař, L. Hurník, D. Radosa		
Nakladatelství SPN, a.s.		
	1. díl ³⁵	2. díl ³⁶
Prezentace slohových období³⁷	Časová osa od starověku po baroko Obsahuje i historický vývoj hudební notace Hudební skladatelé:³⁸ <i>G. de Machaut</i> <i>O. di Lasso</i> <i>G. P. da Palestrina</i> <i>K. Harant z Polžic a Bezručic</i> <i>J. S. Bach</i> <i>G. F. Händel</i> <i>A. Vivaldi</i> <i>A. V. Michna z Otradovic</i> <i>G. F. Telemann</i> <i>A. Caldara</i> Hudební formy: <i>kánon</i> Hudební žánry: <i>Mše, oratorium, kantáta, concerto grosso, koncert</i> Hudební druhy: <i>Gregoriánský chorál</i>	Časová osa od klasicismu po hudbu 20. století Evropské a české dějiny hudby Hudební skladatelé od klasicismu po hudbu 20. století:³⁹ <i>J. J. Ryba</i> <i>F. X. Dušek</i> <i>J. Mysliveček</i> <i>J. A. Benda</i> <i>H. Berlioz,</i> <i>M. P. Musorgskij</i> <i>B. Smetana</i> <i>A. Dvořák</i> <i>C. Debussy</i> <i>M. Ravel,</i> <i>I. Stravinskij</i> <i>A. Schönberg</i> <i>B. Britten</i> <i>A. Hába</i> <i>L. Janáček</i> Hudební druhy: <i>Programní symfonie, symfonická báseň</i>
Příklady námětů na činnost	Zpěv žalmů Antifonální: <i>Kdyby tady byla</i> Responsoriální: <i>Spirituál</i> <i>Vozíčku, ke mně leť</i>	Kompozice dodekafonické hudby⁴⁰

³⁵ CHARALAMBIDIS, Alexandros, Zbyněk CÍSAŘ a Lukáš HURNÍK. Hudební výchova 1 pro gymnázia. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, a.s., 2003. ISBN 80-7235-211-3.

³⁶ CHARALAMBIDIS, Alexandros. Hudební výchova pro gymnázia. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, a.s., 2003. ISBN 80-7235-219-9.

³⁷ Hudební skladatelé – život, tvorba, portrét skladatele. Informace jsou podány přehledně.

³⁸ Menší výčet hudebních skladatelů v učivu, ale více poznatků ke každému z nich

³⁹ Větší výčet hudebních skladatelů, množství poznatků dle významu

⁴⁰ Viz kapitola č. 4. 7, aktivita - Kompozice dodekafonické hudby

	„Zapívejte si tyto písně a pak zkuste najít další, které by se mohly zpívat antifonálně nebo responsoriálně.“ Zpěv melismatického a sylabického zpěvu dle notového zápisu Aktivity k poslechu „Spočítejte a vyjmenujte instrumentální nástroje ve 3. větě Triové sonáty F dur od J. Dismase Zelenky.“ Hra na operu „Z písně Chtíc aby spal od A. V. Michny z Otradovic, vytvořte operní árii. Zkomponujte vlastní aranži basové linky, akordického doprovodu a zpěvu. Doplněte i předeheru, mezihry a dohru.“ Fuga B. Smetana: Z Českých luhů a hájů „V jaké části díla se nachází fuga.“	Srovnání tvorby: M. P. Musorgskij a M. Ravel: <i>Obrázky z výstavy</i> – Zjistit pocity žáků, která tvorba je pro ně působivější. Instrumentace - R. Strauss: <i>Na krásném modrém Dunaji</i> Motivace k učivu - I. Stravinskij: <i>Svěcení Jara</i>⁴¹
Příklady poslechových skladeb ⁴²	J. S. Bach: <i>Velká mše h moll</i> C. Monteverdi: opera <i>Ariadna – Nářek Ariadny</i> Kryštof Harant z Polžic a Bezručic: <i>Missa quinis vocibus</i> Ktož jsú boží bojovníci	J. K. Vaňhal: <i>Symfonie g moll - Menuet</i> H. Berlioz: <i>Fantastická symfonie</i> M. P. Musorgskij: <i>Obrázky z výstavy</i>

⁴¹ Zážitky I. Stravinského z premiéry *Svěcení Jara*: „Od začátku se ozývaly mírné protesty proti hudbě. A jakmile se zvedla opona a na jevišti začaly hopsat copaté Lolity s nohama do X, ihned propukla vřava. Slyšel jsem za sebou výkřik: Dejte jim přes hubu! Povyk ne a ne skončit, tak jsem za několik minut vztikle odešel z hlediště. Nikdy potom už mě nic takhle nedopálilo.“ CHARALAMBIDIS, Alexandros. *Hudební výchova pro gymnázia*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, a.s., 2003. ISBN 80-7235-219-9. s. 82

⁴² Učivo je často propojeno s poslechem. U některých poslechových skladeb jsou náměty na aktivitu, noty a informace o díle. K učebnicím patří CD se skladbami k poslechu.

Učebnice jsou koncipovány velmi přehledně. V rámci prezentace slohového období je zde vyvážený poměr poznatků i hudebních aktivit. Kapitoly obsahují například charakteristiku doby, znaky umění a hudby, hudební formy, druhy, žánry a významné hudební osobnosti, přičemž každému klíčovému jevu je věnován odstavec s charakteristikou dle důležitosti. Veškerý text v učebnici je barevně odlišen, klíčová slova v textu jsou označena tučně. Nedostatkem učebnic jsou černobílé obrázky, z nichž například u impresionistických malířů nelze zachytit dojem, menší množství notového materiálu a málo podnětů k analýze hudebních děl.

2.3 Alternativní učebnice hudební výchovy

2.3.1 J. Herden: *My pozor dáme a nejen posloucháme* -

Posloucháme hudbu se žáky 2. stupně ZŠ a nižších ročníků osmiletých gymnázií

Jedná se o alternativní učebnici zaměřenou na poslechové činnosti. Pro prezentaci slohového období je učebnice zajímavým zpestřením, J. Herden podává informace motivovaně a z různých úhlů pohledu. Často využívá příběhy, kterými žáky zaujme: „*Urozená společnost doby Georga Friedricha HÄNDELA (1685 – 1759) se i při tanci tvářila vznešeně. Je to cítit i z několika taktů VODNÍ HUDBY. Řady pánů a paní se prolínaly s hrdostí a elegancí.*“⁴³ Po tomto přenesení do doby baroka následuje poslech hudební ukázky, je zde otištěna i část z partitury. Učebnice dále obsahuje zajímavosti ze života skladatelů, notový materiál, úkoly a aktivity pro žáky k poslechu, hry, instrumentální aktivity, poznatky o životě hudebních skladatelů a jejich tvorbě, hudební čítanku,⁴⁴ poznatky z tvorby skladatelů, například: „*Zvyk na smrtnou neděli. Selská děvčata vynášejí smrt (zimou), figuru ze slámy, ozdobenou stůčkami a oblečenou v kroj, kterou odstrojí a hodí do vody,*“⁴⁵ a jiné.

K alternativním učebnicím *My pozor dáme a posloucháme* a *My pozor dáme a (nejen) posloucháme* existuje metodická příručka pro učitele s názvem *Hudba jako řeč* –

⁴³ HERDEN, Jaroslav. *My pozor dáme a nejen posloucháme: posloucháme hudbu se žáky 2. stupně ZŠ a nižších ročníků osmiletých gymnázií*. Praha: Scientia, pedagogické nakladatelství, 1997.

Učebnice pro základní školy (Scientia). ISBN 80-7183-087-9. s. 45

⁴⁴ Příklad z čítanky je uveden v kapitole č. 4.5, aktivně grafický part.

⁴⁵ Tento text patří k dílu B. Martinů: zpívaný balet Špalíček – Vynášení smrti

HERDEN, Jaroslav. *My pozor dáme a nejen posloucháme: posloucháme hudbu se žáky 2. stupně ZŠ a nižších ročníků osmiletých gymnázií*. Praha: Scientia, pedagogické nakladatelství, 1997. Učebnice pro základní školy (Scientia). ISBN 80-7183-087-9. B. s. 55

O poslechu doma i ve škole. Obsahuje metodické pokyny k aktivitám v učebnicích. Například: „Porovnáváme kresby vztahující se k počasí, hodnotíme podrobnosti, které charakterizují celkovou atmosféru. Hledáme vlastní barevně zajímavé řešení průběhu bouřkových scén, jak je zachycuje hudba i program ukázek Vivaldiho, Haydna a Beethovena.“⁴⁶

2.3.1.1 Příklady hudebních aktivit v učebnici

Hra na hudebního kritika - Žáci se dostávají do role hudebního kritika, posuzují po opakovaném poslechu provedení děl s názvem *Akvárium*⁴⁷ a *Ryby*.⁴⁸

Hra na malíře - Žáci mají popsat vlastní dojem z poslechu děl *Akvárium* a *Ryby* a vystihnout jej barevnými skvrnami na papíře.

Instrumentální soubor - G. Verdi: *Opera Aida - Slavnostní pochod*. Tuto skladbu žáci doprovázejí na flétny, xylofony, kytaru, tamburínu, tympány a klavír.

Tančíme na slavnostní hudbu - A. Dvořák: *Rusalka - Slavnostní hudba*. Žáci tančí tanec v řadě ve dvojicích. „*Obřadnost okamžiku je vyjádřena taneční chůzí se vznosným držením těla ve tříčtvrtečním taktu.*“⁴⁹

2.3.2 Eva Jenčková: Hudba a pohyb ve škole

Tato monografie je zaměřená především na hudebně pohybové činnosti. Publikace obsahuje charakteristiku pohybových prostředků a správného držení těla, modelové situace a další. Je orientována především na děti mladšího školního věku, avšak i pro prezentaci slohového období v hudbě na 2. a 3. stupni lze vybrat množství hudebních aktivit zaměřených na pohyb.

⁴⁶ HERDEN, Jaroslav. Hudba jako řeč: o poslechu ve škole i doma: metodické poznámky k učebnicím 1. My pozor dáme a posloucháme, 2. My pozor dáme a (nejen) posloucháme. 1. vyd. Praha: Scientia, 1998. ISBN 80-7183-126-3. s. 35

⁴⁷ Camille Saint - Saëns: Karneval zvířat - Akvárium

⁴⁸ Karlheinz Stockhausen: Zvěrokruh - Ryby

⁴⁹ HERDEN, Jaroslav. My pozor dáme a nejen posloucháme: Posloucháme hudbu se žáky 2. stupně ZŠ a nižších ročníků osmiletých gymnázií. Praha: Scientia, pedagogické nakladatelství, 1997. Učebnice pro základní školy (Scientia). ISBN 80-7183-087-9. s. 87

2.3.2.1 Příklady hudebních aktivit v učebnici

Identifikace barvy hudebních nástrojů - G. F. Händel: *Vodní hudba - Suita č. 2, Allegro*. Žáci se pohybují ve dvou kruzích v protisměru. Při hře trubek se pohybuje první skupina ve vnitřním kruhu, při hře lesních rohů se pohybuje druhá skupina ve vnějším kruhu. Jakmile hrají oba nástroje najednou, reagují chůzí obě skupiny.

Tanec s pantomimikou - C. Saint-Saëns: *Karneval zvířat – Slon*. Podle vyprávění příběhu mají žáci za úkol pantomimicky předvést tanec slona: „...Kráčím pomalu doprostřed sálu (každou nohou došlápne vždy na těžkou dobu taktovou) a do taktu si pohupuje chobotem ze strany na stranu (...) Jakmile se klavír roztančí houpavým valčíkem (legátová osmitaktová melodie kontrabasů ve střední dynamice), slon neodolá a dává se do tance.“⁵⁰

Hláskový part⁵¹ - W. A. Mozart: *Sonata Facile C dur - část I. věty klavírní sonáty*. Hra *Sonáty Facile* na klavír s doprovodem zpěvu či hry na melodický nástroj dle hláskového partu.⁵²

Grafický part⁵³ - A. Dvořák: *Část Slovanského tance č. 7* - Žáci hrají hrou na tělo či na instrumentální nástroje část *Slovanského tance*.

2.4 Shrnutí analýzy učebnic hudební výchovy

Současná hudební pedagogika preferuje při vyučování triádu zážitek, činnost a poznatek.⁵⁴ Tento požadavek standardně používané učebnice nesplňují. Některé obsahují velké množství učiva s málo aktivitami, v jiných není uvedeno dostatečné množství poznatků. Při současném stavu učebnic, které se používají na školách, by bylo vhodné využívat k jejich doplnění alternativní učebnice, které mají dobrý obrazový i notový materiál, obsahují mnoho námětů na činnost a řeší i motivační stránku výuky a neomezovat se pouze na jeden druh učebnic.

⁵⁰ JENČKOVÁ, Eva. *Hudba a pohyb ve škole*. 1. vyd. Hradec Králové: Orlice, 2002. Tandem. ISBN 80-903115-7-1. s. 139

⁵¹ Jedná se o hudební part, v němž jsou noty nahrazeny písmeny

⁵² Viz příloha č. 1, E

⁵³ Jedná se o hudební part, v němž jsou noty nahrazeny symboly

⁵⁴ Podrobněji rozepsáno v kapitole č. 3

2.5 Seznam doporučené literatury⁵⁵

1. Odborná literatura⁵⁶

- Smolka, J.: *Dějiny hudby*
- Vítek, B.: *Přehled dějin hudby – Faktografický soubor hlavních údajů a poznatků pro předmět Dějin hudby*
- Zenkl, L.: *ABC hudebních forem*
- Faltus, L. a Štědroň, M.: *Formování hudby*
- Kofroň, J.: *Učebnice harmonie*

2. Literatura využitelná pro vyučování slohových období

- Herden, J.: *My pozor dáme a nejen posloucháme*
- Herden, J.: *Hudba jako řeč – O poslechu doma i ve škole*
- Barvík, M.: *Jak poslouchat hudbu*
- Hurník, I., Eben, P.: *Česká Orffova škola 1. – 4. díl*
- Herden, J., Jenčková, E., Kolář, J.: *Hudba pro děti*
- Jenčková, E.: *Hudba a pohyb ve škole*
- Knopová, B.: *Činnosti hudebně pohybové v systému hudebního vzdělávání na ZŠ a SŠ*
- Hurník, L.: *Tajemství hudby odtajněno*
- Hurník, I.: *Trubači z Jericha*
- Jurkovič, P.: *Instrumentální soubor na ZŠ*
- Jurkovič, P.: *Živá hudba minulosti ve škole*
- Fučíková, R.: *Antonín Dvořák*
- Časopis *Mistři klasické hudby*⁵⁷

3. Hudební a metodické materiály

- Jenčková, E.: *Hudba v současné škole, základní řada – 1. Učivo – 2. díl*
- Jenčková, E.: *Hudba v současné škole – Setkání s hudební formou*
- Jenčková, E.: *Hudební portréty – Leoš Janáček*

⁵⁵ Bibliografické údaje jsou v seznamu literatury

⁵⁶ Vhodné jako studijní literatura pro učitele

⁵⁷ Časopisy vycházely v letech 1999 - 2002

3 Pedagogická prezentace slohových období

Současné metody hudební výchovy preferují ve vyučování slohových období, jak je již výše zmíněno, triádu E. Jenčkové – zážitek, činnost, poznatek. Jednotlivé části této triády by na sebe měly navazovat v přesném pořadí. Na prvním místě by mělo být zážitkové učení, které vychází z komplexu čtyř hudebních činností a směřuje k poznatku. Triádu lze aplikovat při prezentaci každého slohového období. Příkladem takových aktivit mohou být instrumentální činnosti, ve kterých žáci reagují na rytmickou složku, vytleskávají charakteristické rytmické figury tance, nebo zpěv stěžejních motivů hudebních děl. V prezentaci slohových období je důležitý pedagogický výběr klíčových slov, která jsou jádrem veškerého učiva. Kapitola je proto rozdělena na dvě části. První podkapitola se věnuje stručné charakteristice hudebních činností, druhá se soustřeďuje na klíčová slova, která jsou pro lepší přehlednost rozdělena do tabulek.

3.1 Slohová období v kontextu hudebních činností a poznatků

Hudební činnosti se dělí na poslechové, vokální, instrumentální a hudebně pohybové. Vedou k zážitkovému učení, slouží k trvalejšímu a lepšímu pochopení učiva. Mohou také pomoci například k získávání hlavních poznatků, k poznání repertoáru,⁵⁸ pochopení struktury díla.

3.1.1 Poslechové činnosti

Prezentace slohového období vychází z poznání hudby. Jedná se o poslech dominantních děl nejvýznamnějších skladatelů. Cílem poslechových činností je pochopení hudební struktury, sdělení a výrazových prostředků. Ve vyučování lze využít rytmický či grafický part, propojit poslech s hudebně pohybovým projevem a vyzkoušet si některý z barokních tanců, jako je například allemande,

⁵⁸ **Seznam doporučené literatury pro poslechové činnosti:** Herden, J.: *Hudba jako řeč, My pozor dáme a nejen posloucháme*. Herden, J., Jenčková, E., Kolář, J.: *Hudba pro děti*.
Seznam doporučené literatury pro vokální činnosti: Jurkovič, P.: *Živá hudba minulosti*. Hurník, I., Eben, P., Jurkovič, P.: *Česká Orffova škola 4. díl – Modální tóniny*.
Seznam doporučené literatury pro instrumentální činnosti: Jurkovič, P.: *Instrumentální soubor na základní škole, Živá hudba minulosti ve škole*. (Jedná se o alternativní zpěvník pro školy a žáky vyššího stupně. Ukázky se týkají slohových období. Jsou určeny ke zpěvu, instrumentálním činnostem a ke komorní souhře.) Hurník, I., Eben, P., Jurkovič, P.: *Česká Orffova škola – 4. díl: Modální tóniny*. (Obsahuje příklady instrumentální a vokální k poznání forem, například organa, cantu firmu a dalších.)
Seznam doporučené literatury pro hudebně pohybové činnosti:
E. Jenčková: *Hudba a pohyb ve škole*. Herden, J., Jenčková, E., Kolář, J.: *Hudba pro děti*.

rozpoznat od sebe hudbu impresionismu od hudby klasicismu. Poslech hudební ukázky by neměl probíhat pasivně, ale především aktivně, to znamená mít vytvořenou řadu her, úkolů a činností. Důležitou podmínkou poslechu je **záměrnost**, tedy schopnost soustředit se na daný úkol, který může být vyvolán vnějším impulsem – slova, obrázky, literární motivace, rozhovor, fotografie a další. Současná koncepce podle Jaroslava Herdena má následující metodický průběh:

1. Příprava na poslech
2. Vlastní poslech, první kontakt s hudební ukázkou
 - a) Vstupní motivace – Vytvoření správné atmosféry pro poslech hudby
 - b) První poslech – Bezprostřední působení hudby a její nálady
 - c) Analýza – Forma otázek a odpovědí, například: „*Jak na vás hudba působila? Jaká je hudba a proč je taková? Které prvky to způsobily?*“
 - d) Druhý poslech – Záměrné sledování vyčleněných prvků
3. Další kontakty v časovém odstupu
 - a) Opakovaný poslech – Poslech v širším kontextu, například historické souvislosti, aplikace samostatných činností
 - b) Přenos – Využití poznatků v praktických dovednostech

3.1.2 Vokální činnosti

Vokální činnosti mají při výuce slohových období bohaté využití. Slouží především k poznání repertoáru, tedy jednohlasého či vícehlasého zpěvu, který je typický pro dané období. Například při seznámení s repertoárem renesance se při vyučování uplatní vokální polyfonie. Naopak u gregoriánského chorálu či jednoduché středověké písně se uplatňuje jednohlas. Dalšími zpěvy mohou být kánon, madrigal, organum suspensum a další.

K orientaci v hudební struktuře, citu pro harmonii, polyfonii, intonaci a rytmu, napomáhá vícehlasý zpěv. Dle způsobu vedení hlasů rozlišujeme dva typy vícehlasu - harmonický, který lze uplatnit při lidovém harmonickém vícehlasu, a polyfonní, konkrétně při vokální polyfonii. Při poznávání repertoáru slohových období se kromě jednohlasu a vícehlasu dbá na správnou hlasovou výchovu, rozvíjení vokálních aktivit, jako je rytmicky a intonačně zvládnutý jednohlas, sluchovou analýzu vícehlasých kombinací, poslech kvalitní nahrávky a využití notového materiálu pro orientaci v postupu jednotlivých hlasů.

3.1.3 Instrumentální činnosti

Instrumentální činnosti jsou často propojeny s dalšími činnostmi, především poslechovými. Žáci získávají dovednosti pro sólovou či skupinovou hru, například u hry *concerta grossa*, dále mají příležitost se seznámit se strukturou fugy prostřednictvím instrumentální hry podle notového zápisu,⁵⁹ poznávají tance barokní nebo romantické, jsou schopni hrát na melodické nástroje vybraná témata hudebních děl, vytleskat rytmické figury⁶⁰, setkávají se s funkcí zvukomalby, kterou uplatní při slohovém období impresionismu nebo při poslechu barokních skladeb, jako je *Čtvero ročních dob* Antonia Vivaldiho. Kromě výše zmíněného si žáci vytvoří smysl pro rytmus, dynamiku, tempo, frázování, přesné nástupy a zároveň poznávají stěžejní repertoár slohových období. Vhodná počáteční příprava pro instrumentální činnosti je tzv. rytmická hra na tělo.

Stejně jako u ostatních činností zastává důležité místo **motivace**. Například předvedení hudebního díla, upozornění na hudební či textové zvláštnosti ve skladbě, historické i společenské zařazení. Instrumentálními činnostmi se zabýval především Pavel Jurkovič, dále například Petr Eben nebo Ilja Hurník.

Příklad hudebních nástrojů využitelných při výuce:

- **Ozvučené předměty:** hrnec, poklička, sklenička
- **Orffovské nástroje:**
 - *Rytmické bicí nástroje:* rámový bubínek, tamburína, claves⁶¹, dřevěný blok, dětské tympány, triangel, činel, prstové činelky, dětské činely.
 - *Melodické bicí nástroje:* zvonkohra, metalofon, xylofon
- **Nástroje E. Jenčkové:** drhlo, malé a velké rytmické zátky, rytmické vajíčko, malá řehtačka, ozvučná mini dřívka
- **Klasické hudební nástroje:** klavír, zobcová flétna, housle, kytara

⁵⁹ Příklad instrumentální fugy lze nalézt v díle E. Jenčkové: Setkání s hudební formou – J. Pachelbel: Fuga, Allegro moderato

⁶⁰ Vhodné je například Bolero od Maurice Ravela

⁶¹ Dále jen dřívka

3.1.4 Hudebně pohybové činnosti

Dle Blanky Knopové napomáhá hudebně pohybový projev a zvláště taneční projev „porozumět hudebnímu sdělení v širších souvislostech (v propojení s literaturou, výtvarným a dramatickým uměním, historií), (...) pohybovou studií – „taneční procházkou staletími“, zanechá v žákovi mnohem hlubší vjem, než výčet jmen hudebních skladatelů a přehled jejich děl.“⁶²

Pohybové prostředky lze při prezentaci slohového období využít v různých aktivitách. Například využití tanečních kroků jednotlivých slohových období, jako je taneční suita – jednokročka, dvoukročka, dále menuet, polka, valčík, mazurka. Dalšími pohybovými prostředky jsou hra na tělo, kterou lze propojit s poslechovými činnostmi, fonogestika,⁶³ taneční prostředky,⁶⁴ pantomimické prostředky, které lze využít při hře na balet nebo při seznámením se s dílem Modesta Petroviče Musorgského *Obrázky z výstavy: Tanec kuřátek ve skořápkách, Bohatý a chudý*. K pohybovým prostředkům patří i různé druhy chůze, jako je dobová chůze či stylizovaná chůze, například v díle *Baba Jaga*.⁶⁵ Existuje řada publikací, které obsahují praktické náměty na činnost a které mohou být inspirací pedagogům.⁶⁶ Propojením slova, hudby a pohybu se zabýval Carl Orff.

3.1.5 Motivační hry v hudební výchově v kontextu činností s poznatků

Nejvhodnějším způsobem pro trvalejší a lepší pochopení poznatků je využití hudebních her – výroba vlastních hudebních nástrojů, hra na pravěké rituály,⁶⁷ popis módy,⁶⁸ hra na hudební formu,⁶⁹ na skladatele, seznámení se s figurami dobového tance, vytvoření vlastní choreografie, využití hudebních činností při poslechu hudební ukázky, výtvarné vyjádření nálady skladby,⁷⁰ nebo dominantních prvků hudební řeči při poslechu, rytmický a gra-

⁶² KNOPOVÁ, Blanka. Činnosti hudebně pohybové v systému hudebního vzdělávání na ZŠ a SŠ: (didaktika hudební výchovy). 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005. ISBN 80-210-3911-6. s. 47

⁶³ Pohybová reakce na výšku tónu.

⁶⁴ Například vytleskávání rytmických figur tance.

⁶⁵ Viz E. Jenčková: *Hudba a pohyb ve škole* - M. P. Musorgskij: *Obrázky z výstavy* - *Baba Jaga*

⁶⁶ Příklady praktických námětů v hudebních publikacích:

E. Jenčková: *Hudba a pohyb ve škole* - P. I. Čajkovskij: *Pochod dřevěných vojáků*,

W. A. Mozart: *Turecký pochod*, B. Smetana: *Prodaná nevěsta*

B. Knopová: *Činnosti hudebně pohybové v systému hudebního vzdělávání na ZŠ a SŠ* – J. S. Bach: *Menuet*

⁶⁷ Viz podkapitola č. 4.1, aktivita *Pravěké rituály* - Pohybová a zvuková složka

⁶⁸ Viz podkapitola č. 4.3 *Popis renesanční módy*

⁶⁹ Například podkapitola č. 4.4.1 *Analýza hudební formy: Fuga*

⁷⁰ Viz podkapitola 4.8.2 *Malba a pohybové činnosti*

fický part,⁷¹ sledování ukázky historického filmu,⁷² dopisy skladatelů, scénické provedení,⁷³ hra na scénografa, na osvětlovače, hra na operu,⁷⁴ na balet, „kartičkové“ hry,⁷⁵ hra Riskuj,⁷⁶ Hádej, kdo jsem⁷⁷ a jiné. Toto je jen krátký výčet z množství her, které jsou učitelům k dispozici. Tyto hry mohou být uplatněny při prezentaci některých slohových období. V modelových situacích jsou některé z těchto her podrobně rozepsány.

3.2 Slohová období v hudebním vyučování - Společenská a hudební charakteristika

Z kutikulárních dokumentů⁷⁸ a ze studia a rozboru učebnic⁷⁹ pro ZŠ a SŠ je patrné, že se žáci na ZŠ, v souvislosti s povědomím o časové ose, seznamují se systematickou výukou slohových období v hudbě až od 8. ročníku. Důležitou roli zde hraje výuka dějepisu, ve které je časová osa probírána až na druhém stupni. Z tohoto důvodu se v 6. a 7. ročníku setkávají s hudební historií jen částečně a bez přímých souvislostí. V dalších ročnicích se učivo propojuje v jeden celek. Vzhledem k časové dotaci předmětu hudební výchovy není možné se věnovat všem slohovým obdobím v potřebném rozsahu, proto je třeba využívat mezipředmětových vztahů. Nejčastěji s předměty dějepis, zeměpis, výtvarná a tělesná výchova.

Při přípravě vyučovací hodiny se zaměřením na slohová období, je důležitý pedagogický výběr poznatků, nejlépe v podobě klíčových slov.⁸⁰ Jedná se o nejdůležitější poznatky v učivu. V následující kapitole jsou tato klíčová slova obsažena. Pro přehlednost byla zvolena forma tabulky. Každá tabulka zahrnuje důležité body epochy, jako je časová osa, charakteristika doby, společenské podmínky, móda, umění, hudba, významné osobnosti a další. Dále tabulky zahrnují návrhy poslechových skladeb, které lze při výuce

⁷¹ Viz podkapitoly 2.3.2.1 a 4.5, aktivita - Grafický part

⁷² Viz podkapitola 4.1, film *Osada Havranů*

⁷³ Viz podkapitola 4.7.2, aktivita - č. 2. dramatizace textu

⁷⁴ Viz. HERDEN, Jaroslav a Jiří KOLÁŘ. *Hudba pro děti: vysokoškolská učebnice: studium učitelství pro 1. stupeň základní školy*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-522-X.

⁷⁵ Například podkapitola 4.6, aktivita - Kartičková hra 3+1, nebo podkapitola 4.8, aktivita - Pexeso

⁷⁶ Viz podkapitola 4.7.1, aktivita - Riskuj

⁷⁷ Viz podkapitola 4.4, aktivita - Hra s poznatkami: Hádej, kdo jsem

⁷⁸ Rámcově vzdělávací programy. Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků [online]. Praha: NÚV, 2015 [cit. 2015-11-22]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/folder/18/display/>

⁷⁹ Viz kapitola č. 2

použit. Zároveň jsou zde také uvedeny nejenom základní, ale i rozšiřující informace, které lze využít při tvoření projektu či samostatné činnosti žáků.

U příkladů z architektury, malířství, sochařství, módy, hudebních nástrojů a skladatelů se předpokládá využití obrazové dokumentace. Na konci každé tabulky je uveden návrh na hudební aktivity žáků a hry s poznatky. Vybrané aktivity jsou podrobněji rozepsány v kapitole *modelové situace*.

3.2.1 Pravěk

Časová osa	Cca 600 000 let před našim letopočtem
Charakteristika doby	Archeologické vykopávky a nástěnné malby, mytologie
Společenské podmínky	Tlupy, rodové uspořádání: matriarchát a patriarchát
Funkce hudby	Hudba byla součástí obřadů. Například obřady lovecké, bojové, magické
Hudební nástroje	Píšťaly s několika dírkami, bicí nástroje, bambusové roury, zvířecí rohy, hůlky, klapačky. Hra na tělo - podupy, potlesky

Doporučené aktivity

1. Výroba hudebních nástrojů; viz str. 42
2. Pravěké rituály – pantomimická a zvuková hra; viz str. 42
3. Ukázka z filmu *Osada Havranů*⁸¹
4. Četba z knihy Eduarda Štorcha: *Lovci mamutů*⁸²

3.2.2. Starověk

Mezopotámie	Hudba – sloužila ke slavnostem a obřadům, rozvoj hudební teorie. Příklad hudebních nástrojů – harfy, lyry, flétny, píšťaly, bubínky
Egypt	Hudba – vysoce ceněna, přízeň božstva. Příklad hudebních nástrojů – obloukové a ramenní harfy, podélná flétna, dvojité šalmaj, rohy, tympán Společenské podmínky – hierarchizace společnosti: faraon, kněží, úředníci, řemeslníci, rolníci, otroci, hieroglyfické písmo Architektura – pyramidy, chrámy

⁸¹ Režie: Jan Schmidt, předloha: Eduard Štorch

⁸² ŠTORCH, Eduard. *Lovci mamutů: román z pravěku*. 20. vyd. Praha. Albatros, 2010. ISBN 978-80-00-02698-5.

Palestina	Hudba – náboženský a světský jednohlas, žalmy, přednes responsoriální a antifonální ⁸³ Příklad hudebních nástrojů – kithara, beraní roh, lyra Společenské podmínky – vliv na křesťanskou kulturu, Jeruzalém jako centrum moci
Řecko	Hudba – rozvoj hudební teorie a hudební notace, nejstarší dochovaná památka <i>Seikilova píseň</i> , výchovný charakter hudby, hudební teorie: kánonikové/ Pythagoras a harmonikové ⁸⁴ Společenské podmínky – základ kultury a vzdělanosti v Evropě, počátek evropských dějin hudby, kalokaghatia ⁸⁵ Období – <i>archaické</i> : Homér, Pythagoras, <i>klasické</i> : hudba součástí dramatu, Aristoteles, Platon, <i>helénistické</i> : zábavná funkce hudby, větší projev virtuozity
Řím	Hudba – hudba se stává módní záležitostí, součást slavností a zábav. Příklad hudebních nástrojů – vodní varhany Společenské podmínky – velký rozmach, stavitelství silnic, Řím přejal kulturu převážně z antického Řecka.

Doporučené aktivity

1. Zpěv žalmů – responsoriální a antifonální; viz str. 42
2. *Seikilova píseň* – jednohlasý zpěv; viz str. 43
3. Výroba monochordu – vyvození intervalů dělením poměrů délek struny

3.2.2 Středověk

Časová osa	Období jednohlasého chorálu: 600 – 900 let. Období románské a raně gotické: 850 – 1300 let. Pozdní gotika a renesance: 1300 – 1600 let
Charakteristika doby	Sťahování národů, ⁸⁶ feudalismus, lenní systém, víra v posmrtný život, duchovní sféra, rozmach církve
Umění - Románský sloh	Architektura – kostel, klášter, hrad, městský palác, měšťanský dům, kamenný most Sochařství – funkce náboženská, nezáměr o prostor a plasticitu Malířství – nástěnná malba, ikonografie, hierarchie, ⁸⁷ knižní malba, malba na skle

⁸⁴ Kánonikové – hudební teorii stavěli na matematických propočtech poměrů délek struny. Harmonikové – vycházeli z praktické, sluchové zkušenosti.

⁸⁵ Řecký ideál – soulad krásy, tělesné a duševní zdatnosti

⁸⁶ V raném středověku

⁸⁷ Ústřední místo v malbě zaujímal Kristus.

Umění - Gotika	Architektura – dynamismus, vertikalismus, odhmotnění, sjednocení prostoru, vytvoření imaginárního prostoru ⁸⁸ Sochařství – funkce náboženská, realismus ⁸⁹ Malířství – laicizace, malba na skle, nástěnné či deskové malby
Hudební znaky	Hudební základ bohoslužby – mše Hudební formy - hymny, tropy, sekvence Notace – neumová notace, černá a bílá menzurální notace Notová osnova – Quido z Arezza ⁹⁰ Světská hudba – truvéři, trubadúři, minnesangři
Gregoriánský chorál	Jednohlasý, liturgický zpěv bez doprovodu na latinský text psaný v próze. Autor – Papež Řehoř Veliký ⁹¹
Mše	Mešní ordinárium (neměnné) – Kyrie, Glorie, Credo, Sanctus, Benedictus, Agnus Dei Mešní proprium (proměnné) – Introitus, Graduale, Offetorium, Communio
Hudební skladatelé	Leoninus, Perotinus
Výběr poslechových skladeb	Leoninus – <i>Viderunt, Gloria in excelsis Deo</i> – <i>Codex Manesse</i>
Počátky vícehlasu	Rané období středověku – rozvoj vícehlasých improvizačních technik Vrcholné období středověku – rozvoj vícehlasé kompoziční techniky ve významných hudebních centrech Improvizovaný vícehlas – 9. století, rané organum: dvouhlasý zpěv ⁹² Notre Dame – modální rytmus, organum, ⁹³ moteto, ⁹⁴ conductus ⁹⁵ Ars antiqua – rozvoj polyfonie, conductus, moteto, longa, brevis, semibrevis Ars nova – přechod mezi středověkem a renesancí, minima, seminima Italské trecento – madrigal, caccia, ⁹⁶ ballata

⁸⁸ Snaha povznést člověka do nadpozemských sfér.

⁸⁹ Snaha zlidštit náboženské motivy, podobně tomu je i v malířství.

⁹⁰ Hudební teoretik, který zavedl notovou osnovu a solmizaci – ut, re, mi, fa, sol, la.

⁹¹ Autorství je sporné. Některé publikace označují, že autorství je mylně připisováno papeži Řehoři Velikému.

⁹² Hlavní melodie – vox principalis je převzatá z chorálu.

Vedlejší melodie – vox organalis s pohybem ve spodních kvartách či kvintách.

Existovalo více druhů druhého hlasu, například organum stranné a paralelní.

⁹³ Hlavní melodie - Cantus firmus v tenoru, převzat z chorálu.

Vedlejší melodie - Duplum nebo quadruplum, nově komponovány.

⁹⁴ Odštěpilo se z organa, vrchní komponované hlasy mají odlišné texty.

⁹⁵ Hlavní hlas se nachází v tenoru, není přejat z chorálu, je nově komponovaný.

⁹⁶ Náměty lovecké a přírodní. Tři hlasy – dva vrchní hlasy postupují v kánonu, třetí hlas je instrumentální.

Doporučené aktivity

1. Charakteristika zápisu a poslechu Gregoriánského chorálu; viz str. 44
2. Hra „Tvoříme organum“; viz str. 45

3.2.3 Renesance

Časová osa	Počátek 15. století – 16. století našeho letopočtu
Charakteristika doby	Humanismus, antické ideály, vynález knihtisku, zámořské objevy – objevení Ameriky, vznik kolonií. Změna v myšlení, víra v rozum, rozvoj věd – astronomie, anatomie, chemie a další
Společenské podmínky	Církevní reformace, nový způsob života a životního stylu
Malířství	Znaky – technika olejomalby, perspektiva, preciznost, napodobení skutečnosti Náměty – biblické motivy, antická mytologie a historie, alegorie a portréty, krajiny
Sochařství	Znaky – perspektiva a plasticita, antický ideál krásy, hra stínů v záhybech drapérií soch, realistické zobrazení výrazů, tváří, vnitřního napětí
Architektura	Znaky - jednoduchost, souměrnost, reprezentativnost, přirozenost, tvořeno pro pohodlí člověka, inspirace v antice, sloupořadí, arkýře, architrávy, kupole, složité klenby, omítka, štuk, sgrafito, geometrické tvary, snaha opticky vytvořit vzdušný prostor v interiéru
Osobnosti doby	Architektura – Michelangelo Buonarroti, Rafael Santi, Leonardo da Vinci Malířství – Leonardo da Vinci, Tizian, Rafael Santi, Sandro Botticelli Sochařství – Michelangelo Buonarroti, Donatello
Móda	Ženy – řasené sukně, někdy protažené do vlečky, živůtek, plášť, odhalené čelo, spletené nebo rozpuštěné vlasy, ozdoby do vlasů, nejčastěji stuhy, květiny, perly Muži – košile, vypasované kabáty, punčocháče, později kalhoty ke kolenům, plášť, kabát, baret, klobouk nebo čepice
Hudební oblasti	Ars nova, nizozemská škola, ⁹⁷ římská škola, benátská škola
Hudební znaky	Vokální hudba, instrumentální hudba v pozadí, polymelodický styl, srozumitelnost textu, rovnováha, jasnost, volná imitace, vývoj harmonie
Hudební žánry	Fantazie, toccata, tenorová, parodická a cyklická mše, žalmy, moteto, madrigal, chanson, vilanella, preludium

⁹⁷ Pět generací hudebních skladatelů

Příklad tanců	Pavana, galliarda, saltarello, allemande – s využitím kroků jednokročka, dvoukročka
Hudební nástroje	Strunné nástroje – trumšajt, chrotta, rubeba, viola da braccio, viola da gamba Dechové nástroje – zobcová flétna, cinky, serpenty Drnkací nástroje – loutna, mandolína, kytara, theorba, harfa Klávesové nástroje – varhany, clavichord, clavicembalo, spinet Bicí nástroje – buben, tympány, triangl, zvonkohra
Hudební skladatelé	Johanes Ockeghem, Orlando di Lasso, Giovanni Pierluigi da Palestrina, Jan Campanus Vodňanský, Kryštof Harant z Polžic a Bezdržic, Clément Janequin
Výběr poslechových skladeb	Orlanso di Lasso – <i>Echo</i> Jan Campanus Vodňanský – <i>Rorando Coeli</i> Clément Janequin – <i>Zpěv skřivánka</i>

Doporučené aktivity

1. Hra s poznatky – Hádej, kdo jsem: Kryštof Harant z Polžic a Bezdržic; viz str. 45
2. Renesanční móda – Na základě obrázku popsat módu dané doby; viz str. 46

3.2.4 Baroko

Časová osa	1600 – 1750 našeho letopočtu
Charakteristika doby	Absolutismus, nerovnoměrný vývoj v Evropě, třicetiletá válka, bitva na Bílé hoře, upevnění katolické církve
Společenské podmínky	Hierarchizace společnosti, feudalismus, absolutismus
Malířství	Znaky – metoda šerosvitu, olejomalba, dramatické, citové výjevy, fresky Náměty – portréty, krajinomalby, náboženská témata
Sochařství	Znaky – dynamismus, pozastavení v čase, dramatické situace, figurální či dekorativní sochařství, sochařství, sochařství, sochařství, sochařství Náměty – mytologické, náboženské, dramatické výjevy, například únos, utrpení Materiál – bronz, mramor, vápenec, opuka, dřevo
Architektura	Znaky – elipsy, klenby, monumentalita, snaha zanechat dojem. Výzdoba – světlo a prostor, dojem nekonečna, zlato, mramor, štuková výzdoba Typy staveb – církevní stavby, světské stavby
Osobnosti doby	Malíři – Caravaggio, Velazquez, Rembrandt, Peter Paul Rubens, Karel Škréta, Petr Brandl Sochaři – Matyáš Braun, Gian Lorenzo Bernini Architekti – G. L. Bernini, Francesco Borromini, Kilián Ignác Dientzenhofer

Móda	Velkolepost, bohatost, vzor Ludvík XIV. Ženy - oválný výstřih, korzet, zkrácené rukávy, bohatě zdobená sukně, perlové náhrdelníky a náušnice. Vlasy si tupírovaly a zvedaly do výšky. Muži - košile s manžetami a ležatým límcem, vesta s užšími rukávy, punčochy a paruka.
Hudební znaky	Melodicko – harmonické myšlení, vítězství dur – mollové tonality nad církevními tóninami, doprovázená monodie, polyfonie podřízená harmonii, terasovitá dynamika, rovnoprávnost vokální a instrumentální složky, temperované ladění, pravidelné metrum, generálbas - basso continuo
Hudební formy a žánry	Hudební formy – fuga Hudební žánry – opera, oratorium, pašije, kantáta, mše, duchovní písně sólový koncert, concerto grosso, suita, sonáta
Hudební nástroje	Strunné nástroje – cembalo, clavichord, theorba, loutna Dechové nástroje – zobcová a příčná flétna, hoboj lovecký a milostný, fagot, trubka, pozoun, lesní roh, cinky, serpenty ⁹⁸ Klávesové nástroje – varhany Bicí nástroje – tympány
Nejvýznamnější hudební skladatelé	Claudio Monteverdi, Arcangelo Corelli, Marc-Antonie Charpentier, Johann Sebastian Bach, Georg Friedrich Händel, Antonio Vivaldi
Výběr poslechových skladeb	Johann Sebastian Bach – <i>Toccat a fuga d moll</i> Georg Friedrich Händel – <i>Mesiáš: Aleluja</i> Antonio Vivaldi – <i>Čtvero ročních dob</i> Marc-Antonie Charpentier – <i>Te Deum: Preludium</i>

Doporučené aktivity

1. Indicie – Johann Sebastian Bach; viz str. 46
2. Vědomostní doplňovačka – Baroko; viz str. 46
3. Život a dílo – Antonio Vivaldi; viz str. 47
4. Rondo - poslechové, vokální, instrumentální a hudebně pohybové činnosti; viz podkapitol 4.4.2

⁹⁸ V 18. století se začínají prosazovat, jako členové dřevěné dechové skupiny, příčná flétna, hoboj a fagot. Ze žesťové skupiny přetrvaly trubka a pozoun. V 18. století se k této skupině přidal ještě lesní roh.

3.2.5 Klasicismus

Časová osa	18. století – počátek 19. století
Charakteristika doby	Osvícenský racionalismus, víra v rozum, uměřenost, pravidelný řád, striktní pravidla, inspirace ve starověku,
Společenské podmínky	Osvícenský racionalismus, nástup měšťanstva, napoleonské války, revoluce v Evropě – Velká francouzská revoluce
Malířství	Inspirace – antika, francouzská revoluce Znaky – figurální kompozice, velkoformátová historická malba, plošnost Náměty – antická historie, krajinomalba
Sochařství	Náměty – vyobrazení rysů člověka, postavy hrdinů, „lotrů“ a podvodníků, antická mytologie Materiál – mramor
Architektura	Snaha napodobit staré umělecké slohy - antika, gotika, renesance, baroko, rokoko. Významná stavba – Panteon.
Osobnosti doby	Francouzský myslitel Jean Jacques Rousseau, malíř Francisco de Goya, sochař Antonio Canova
Móda	Ženy – těžké látky, zlaté či stříbrné výšivky, krátký živůtek, velký výstřih, nabírané rukávy, sukně s dlouhou vlečkou, plášť s vysokým stojacím límcem Muži – frak, bílá košile, vesta, přiléhavé nohavice, punčochy, cylindry, barevné rukavice, vycházkové hole
Hudební znaky	Jednoduchost, srozumitelnost, přirozenost, homofonie, periodicita, symetrie, důležitost melodie, zpěvnost, výraz radosti, pohody, veselí a jasu, výraznější dynamické proměny, kontrast, instrumentální hudba v popředí, veřejné koncertní instituce, postupně mizí generálbas
Hudební formy a žánry	Formy – variace, rondo, sonátová forma, cyklická sonátová forma, fuga ⁹⁹ Žánry – opera seria, buffa a semiseria, oratorium, melodram, singspiel, píseň, mše, koncertní árie, symfonie, koncert, divertimento, serenáda, kasace, klavírní sonáta, sonáta pro sólový nástroj s klavírem, klavírní trio, smyčcové trio, kvinteto a smyčcový kvartet, dechové kvinteto
Příklad tanců	Menuet
Hudební nástroje	Strunné nástroje – housle, viola, violoncello, kontrabas Dechové nástroje – příčná flétna, hoboj, fagot, klarinet, trubka, pozoun, lesní roh Klávesové nástroje – cembalo, klavichord, kladívkový klavír Bicí nástroje – tympány
Hudební skladatelé	Jiří Antonín Benda, Josef Rejcha, Joseph Haydn, Wolfgang Amadeus Mozart, Ludwig van Beethoven ¹⁰⁰

⁹⁹ Tato forma se začala využívat ve vrcholném klasicismu. Raný klasicismus se odkláněl od složité polyfonie.

Výběr poslechových skladeb	Wolfgang Amadeus Mozart – <i>Malá noční hudba</i> – 1. věta, <i>Figarova svatba</i> – <i>Předehra</i> Ludwig van Beethoven – <i>Symfonie č. 5 c moll: Osudová</i> – 1. věta, <i>Symfonie č. 9 d moll s Ódou na radost</i> – 4. věta Joseph Haydn – <i>Symfonie G dur „S úderem kotlů“</i> – 2. věta

Doporučené aktivity

1. Rozlišování variací dle notového zápisu při poslechu hudební ukázky.¹⁰¹
2. Akordické rozklady – vyhledat lidové písně, obsahující akordické rozklady, které by bylo možné upravit do podoby klasicistní hudby.¹⁰²
3. „Kartičková“ hra 3 + 1, viz str. 56
4. Grafický part – Wolfgang Amadeus Mozart: *Malá noční hudba* – část 1. věty, viz str. 57

3.2.6 Romantismus

Časová osa	1. polovina 19. století – přelom 19. a 20. století
Charakteristika doby	Nástup měšťanstva, konec feudalismu, nacionalismus, rozvoj zahraničního obchodu, hospodářské krize, průmyslová revoluce, tovární velkovýroba, železniční doprava, paroplavba, strojírenská výroba, chemie v zemědělství
Společenské podmínky	Kapitalismus, liberalismus, nacionalismus, individualita, svobodný člověk
Znaky umění	Znaky – cit, fantazie, návrat k přírodě, zájem o lid, národnostní cítění, nitro člověka, exotika, propojení umění, historie – rytířský středověk Náměty – pohádky, pověsti, báje, lidové umění, vyjádření vlastních pocitů, nálad, nezávislý skladatel, často existenční problémy.
Malířství	Znaky – tajuplnost, středověké dějiny, důraz na obsahovou stránku, neklid a dynamika Náměty – temné krajiny a lesy, osamocení hrdinové, hrdina zmítaný smutkem a vášní
Literatura	Znaky – cit proti rozumu, fantazie, návrat k minulosti, přírodě, exotika, romantický hrdina - často ztotožňován s autorem, tragický hrdina, často loupežník či poutník, výjimečná, osamělá postava, proti společenským zvyklostem, touží po lásce, kterou nemůže mít Žánry – dramatická báseň, historická povídka a román, veršovaná povídka či epos

¹⁰⁰ Ludwig van Beethoven je řazen i do pozdního klasicismu.

¹⁰¹ Příklad aktivity se nachází v díle E. Jenčkové – *Setkání s hudební formou*.

¹⁰² Například: *Boleslav, Boleslav*

Architektura	Znaky – inspirace ve starší době (neogotika, neorenesance, neoklasicismus a další), snaha zanechat dojem starých a významných historických budov, čínské pavilony či minarety v parcích, exotika
Osobnosti doby	Literatura – George Gordon Byron, Walter Scott, Victor Hugo, Edgar Allan Poe, Alexandr Sergejevič Puškin, Karel Hynek Mácha, Karel Sabina, Josef Kajetán Tyl, Karel Jaromír Erben Malířství – Eugene Delacroix, Antonín Mánes
Móda	Ženy – rozevláté šaty ve tvaru kužele, mnoho spodničků, úzký pas a korzet, oděv byl v ramenou rozšířený, klobouky zdobené květinou nebo umělým ovocem, vlasy sepnuté, na plesy se nosily rukavičky, šály a vějíře Muži – frakový kabát v pestrých barvách, kostkované vesty, dlouhé kalhoty s odlišnou barvou, než měl kabát, součástí kabátu bylo mnoho límců, zvaných <i>carriki</i> , dále hůlka neboli špacírka, cylindr, knír a postranní licousy
Hudební znaky	Měšťanské salóny, pěvecké spolky, založení Pražské konzervatoře Znaky – zájem o hudbu minulosti, snaha o propojení hudby s jiným uměním, především s literaturou, upřednostnění obsahu místo formy, formální odchylky, miniatury, fantazijní, citová melodika, bohatá rytmika, volnější harmonie, nové barvy a hudební nástroje v instrumentaci, rozšíření orchestru, zvukomalebná stránka, stále komplikovanější hudební řeč
Hudební druhy a žánry	Hudební druhy - Programní symfonie, programní předehra, programní suita, symfonická báseň Hudební žánry - opera, oratorium, píseň, balet, melodram, koncert, charakteristický kus, umělá píseň
Příklady tanců	Polka, valčík, mazurka, polonéza
Hudební nástroje	Přetrvávají z období klasicismu. Nové nástroje – saxofon, basová tuba, harmonium, akordeon
Nejvýznamnější hudební skladatelé	Franz Schubert, Robert Schumann, Carl Maria von Weber, Fryderyk Chopin, Felix Mendelssohn-Bartholdy, Hector Berlioz, Ferenc Liszt, Richard Wagner, Johannes Brahms, Edvard Grieg, Antonín Dvořák, Bedřich Smetana, Zdeněk Fibich, Petr Iljič Čajkovskij, Modest Petrovič Musorgskij, Nikolaj Andrejevič Rimskij Korsakov, Richard Strauss, Gustav Mahler
Výběr poslechových skladeb	Franz Schubert – <i>Píseň Pstruh</i> Modest Petrovič Musorgskij – <i>Kartinky: Tanec kuřátek ve skořápkách</i> Edvard Grieg – <i>Peer Gynt: Ranní nálada, V síni krále hor</i> Bedřich Smetana – <i>Má vlast: Vltava</i> Antonín Dvořák – <i>Symfonie č. 9 „Z Nového světa“</i> Zdeněk Fibich – <i>Vodník</i>

Doporučené aktivity

1. Analýza obsahu hudebního díla – Edvard Grieg: *Peer Gynt*, str. 59
2. Zvukomalba v romantismu - Zdeněk Fibich: *Vodník*, viz str. 60
3. Stínohra – Modest Petrovič Musorgskij: *Obrázky z výstavy – Bohatý a chudý*, viz str. 61

3.2.7 Hudba 20. století

Charakteristika doby	Období klidu, změny v myšlení, definitivní konec feudalismu, možnost svobodného podnikání, obrácení se do nitra člověka, kritický realismus ¹⁰³
Móda	Rovný korzet, výstřihy odhalující krk a dlouhá sukně, která se zužovala ke kotníkům.
Znaky umění	Malířství a sochařství – subjektivismus, vlastní názor, zachycení nálady, okamžiku, fantazijní přetvoření reality Znaky umění – kritika všeho starého, snaha o nové pojetí
Nové umělecké směry	Doznívající romantismus, neoklasicismus, impresionismus, expresionismus, dodekafonie, stile barbaro, folklorismus, verismus, bruitismus, dadaismus, hudba všedního dne
Doznívající romantismus	Hudební skladatelé – Gustav Mahler, Richard Strauss, Richard Wagner
Neoklasicismus	Inspirace předchozími obdobími, poprvé u Johannease Brahmse, důležitost hudební formy nad obsahovou stránkou Představitelé – Igor Stravinskij, Béla Bartók, Sergej Prokofjev, Dmitrij Šostakovič, Bohuslav Martinů Návrh doporučených poslechoých skladeb - Igor Stravinskij: <i>Pulcinella – 1. věta</i>
Impresionismus	Viz kapitola č. 4.8
Expresionismus	Znaky – niterný stav člověka, prožitek, psychické napětí, protest proti současnému způsobu žití, proti romantické sentimentalitě a impresionistické zjemnělosti, reakce na 2. světovou válku. Hudební znaky – atonalita, nezpěvná melodie, velké intervalové skoky, citově vypjatý výraz, atematičnost, nepravidelnost, žádné opakování, motivy se nerozvíjejí, žádné kontrasty, neuplatňují se klasické formy, ostré souzvučky, roztěkaný rytmus, nepravidelné metrum, nepracuje se s dynamikou Představitelé ¹⁰⁴ – Arnold Schönberg, Alban Berg, Anton Webern Návrh doporučených poslechoých skladeb – Arnold Schönberg: <i>Pierrot Lunaire – 1. věta, Ten, který přežil Varšavu</i>

¹⁰³ Poukazuje na lidské bezpráví a zlo.

¹⁰⁴ Jedná se o představitele tzv. druhé Vídeňské školy

Hudba všedního dne	Každodenní užitková hudba, barová hudba, kabaretní hudba Představitelé – Erik Satie, Darius Milhaud Návrh doporučených poslechových skladeb - Darius Milhaud: <i>Suita pro housle, klarinet a klavír; Op. 175b – 4. věta</i>
Verismus	Pravdivost, realita, otázky každodenního života, skutečné lásky, nenávisti, zrady, citové výlevy Představitelé – Georges Bizet, Giuseppe Verdi, Giacomo Puccini Návrh doporučených poslechových skladeb – Georges Bizet: <i>Carmen – Habanera</i> Giuseppe Verdi: <i>La Traviata – Pijácká píseň</i>
Bruitismus	Zvuky netónového charakteru v hudbě, souvisí s technickým pokrokem, využívání běžných užitkových strojů – telefon, vlak
Dadaismus	Zesměšňování a zpochybňování všeho tradičního, odsouzení pokrytectví
Neofolklorismus	Inspirace lidovou hudbou, jednoduchost, srozumitelnost, obrozenecký účel, posilování národních tendencí, užití modálních a exotických stupnic, opouštění dur a moll tonality Představitelé – Béla Bartók, Leoš Janáček, Igor Stravinskij, Carl Orff, Zoltán Kodály Návrh doporučených poslechových skladeb – Leoš Janáček: <i>Sinfonietta - 1. věta, Její pastorkyňa – Odešli</i> , Béla Bartók: <i>Rumunské tance – 6. věta</i>

Doporučené aktivity

1. „Kartičková hra“ Pexeso; viz str. 62
2. Leoš Janáček: Nápěvky mluvy; viz str. 62
3. Kompozice dodekafonické hudby; viz str. 63

4 Modelové situace k pedagogické prezentaci slohových období v hudební výchově

Modelové situace dle Jaroslava Herdena „*nabízejí příležitost k vyčleňování elementárních prvků hudební řeči a k jejich identifikaci, dále ke srovnávání odlišných prostorů a k posouzení funkčnosti jejich záměrných proměn a deformací.*“¹⁰⁵

Při prezentaci slohového období je nutné přihlížet ke všem proměnným, tzn. ke společensko-historickým podmínkám, funkci hudby, typickým hudebním formám, také k druhům a žánrům, hudebním nástrojům, hudebním prvkům a znakům, ke kompoziční technice, skladatelům a jejich významné tvorbě a k nástrojovým aparátům. Výuka by měla zahrnovat triádu zážitek, činnost, poznatek.¹⁰⁶ Modelové situace jsou navrženy tak, aby odpovídaly cílům RVP ZV a RVP G a navázaly na zjištěné poznatky v teoretické části.

Kapitola je zaměřena na konkrétní příklady práce při prezentaci slohových období v hudbě. Některá slohová období zahrnují méně aktivit, proto neobsahují žádné podkapitoly. Jiná období, jako například *baroko* nebo *romantismus*, jsou pro názornost rozepsána podrobněji a obsahují podkapitoly. Činnosti, které lze využít při celé vyučovací hodině, nebo rozdělit do více vyučovacích hodin obsahují název *modelové situace*. Tyto obsahují cíl a charakteristiku modelové situace a triádu zážitek, činnost, poznatek. Zahrnutý je i možný výklad učitele, či odpovědi žáků. Toto je zvýrazněno kurzívou a dáno do uvozovek.

¹⁰⁵ HERDEN, J. Školní formy sémantické analýzy. *e-Pedagogium* (on-line), 2003, roč. 3, č. 1 - mimořádné. [cit. 2016-4-13]. Dostupné na [www: <http://epedagog.upol.cz/eped1.2003/mimo/clanek17.htm>](http://epedagog.upol.cz/eped1.2003/mimo/clanek17.htm). ISSN 1213-7499.

¹⁰⁶ Viz kapitola č. 3

4.1 Pravěk

Motivace	- Ukázka filmu <i>Osada Havranů</i>- Ukázka četby z knihy Eduarda Štorcha <i>Lovci mamutů</i>- Obrázky pravěkých lidí a jejich hudebních nástrojů.

Výroba hudebního nástroje

Lze použít při aktivitě „Pravěké rituály“. Nástroje mohou žáci vytvořit doma jako samostatnou domácí činnost. Nutnost dostatečného množství materiálu.

Obrázek 1 – Panova flétna¹⁰⁷

Příklady pravěkých hudebních nástrojů z přírodních materiálů: bubínek, chřestítko, flétna, zvířecí roh, Panova flétna.

Pravěké rituály - Pohybová a zvuková složka

Rozdělení žáků do skupin, z nichž každá si vylosuje lístek s typem rituálního obřadu – lovecký, magický, náboženský, k uzdravení. Výběr hudebních nástrojů dle typu obřadu. Úkol každé skupiny je vytvořit vlastní formu obřadu, kterou následně předvede před ostatními. Ostatní skupiny musí poznat typ obřadu.

4.2 Starověk

Hra na žalmy

Antifonální zpěv: Při zpěvu se střídají dva sbory. Rozdělení třídy na dvě skupiny, které se při zpěvu střídají podle notové partitury. *Responsoriální zpěv:* Při zpěvu se střídá sbor a sólista. Sólista může být pěvecky zdatný žák nebo učitel. Postup viz antifonální zpěv.

¹⁰⁷ Hudba: Pravěká hudba. *Experimentální archeologie* [online]. [cit. 2016-04-13]. Dostupné z: <http://www.mamuti.cz/experimenty/hudba.aspx>

Zpěv – Seikilova píseň

Provedení:

1. Motivace – zpěv učitele nebo poslech hudební nahrávky¹⁰⁸
2. Obsahová stránka – překlad textu: „*Pokud živ, tvář měj jasnou, smutku výhost dej. Života krátký jest jen běh, nakonec vezme čas zpět dar svůj.*“¹⁰⁹
Učitel: „*O čem se zpívá v této písni?*“
3. Deklamace originálního textu: „*Ho-son dzés, fai-nú, mé-den ho-lós sy ly-pú; pros o-li-gon es-ti to dzén, to te-los ho chronos ap-ai-tei.*“¹¹⁰
4. Rytmizace – nejprve vytleskání rytmu o hřbet ruky, poté hra na tělo:

Šestnáctinová nota:	Tleskání o hřbet ruky
Osminová nota:	Tleskání o dlaně
Čtvrt'ová nota:	Pleskání o stehna
Čtvrt'ová nota s tečkou:	Podupy

5. Zpěv s klavírem na slabiky
6. Zpěv s textem a s klavírem, poté bez klavíru
7. Instrumentální doprovod – příklady hudebních nástrojů: bubínek s blánou, triangel, tamburína, dřívka

Seikilova píseň (původní zápis nápěvu značkami nosi textem)

V přepisu do dnešní notace (a v překladu do češtiny) zní:

Po-kud živ, tvář - měj jas-nou, smut-ku -
Ho-son dzés, fai - nú, mé-den ho - lós

vý-host - dej. - Ži - vo - ta krát - ký - jest jen
sy' ly - pú; pros o - li - gon es - ti to

lěh. - na - ko-nec vez-me čas zpět dar svůj -
dzén, to te-los ho chronos ap-ai - tei. -

Obrázek 2 – Seikilova píseň¹¹¹

¹⁰⁸ YouTube.cz. *YouTube.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-02-26].

Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=KjHNEbVKIGk>

¹⁰⁹ Seikilova píseň - i noty. *Tabula Romana* [online]. [cit. 2016-04-11].

Dostupné z: <http://tabularomana.blog.cz/1011/seikilova-pisen-i-noty>

¹¹⁰ Tamtéž

¹¹¹ Tamtéž

4.3 Středověk

Charakteristika zápisu¹¹² a poslechu gregoriánského chorálu

Charakteristické znaky gregoriánského chorálu: čtyři linky, různé druhy klíčů, transpozice zápisu podle klíče, zpěv mužského sboru, jednohlas, melodie stoupá nejčastěji sekundovými kroky, absence taktů, latinský text

Viri Galilaei: *Ascension, Introit*¹¹³

Zpěv Spiritus Domini z gregoriánského chorálu

Intonační rozcvičky:

1. *Zpěv na vokály* - Učitel nakreslí na tabuli intonační schody, podle nichž žáci zpívají. Směr melodie určuje učitel.
2. *Fonogestika 1.* - Učitel nebo vybraný žák ukazuje výšku tónu rukou, žáci podle jeho gest zpívají.
3. *Fonogestika 2. - Prádlová guma* – Žáci stojí v kruhu a v rukách drží společně jednu prádlovou gumu¹¹⁴ svázanou po obou koncích tak, aby vytvořila kruh – Učitel stojí v kruhu vedle žáků, ukazuje výšku tónu a zpívá. Žáci jej vokálně i pohybově napodobují. Vedoucí úlohu si poté mohou žáci vyzkoušet sami.
4. *Hra s prsty* - Učitel zdvihne ruku, aby byly dobře vidět jeho prsty. Prostředníček představuje základní tón mixolydické stupnice "G". Směrem nahoru - ukazováček je tón "A" a palec tón "H", směrem dolů – prsteníček představuje tón "F", malíček tón "E". Žáci zpívají podle toho, na jaké prsty učitel ukazuje.
5. *Zpěv chorálu* - Zpěv písňe dle notového zápisu na tabuli, který si učitel vymyslí. Notový part je v mixolydické stupnici. Zpěvu v této stupnici by měla předcházet intonační cvičení církevních stupnic. Rozdělení třídy do skupin. Každá skupina má za úkol vymyslet a zapsat vlastní melodii na tento latinský text. Následuje předvedení zpěvu před třídou

¹¹² Viz příloha č. 1, H

¹¹³ ViriGalilaei (Ascension, Introit). YouTube.cz [online]. 2016 [cit. 2016-04-13].

Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=0G2j5qktpE4&list=PLjZLyioqJjMqH0q4ilyXmtP4jqVXWIXiN>

¹¹⁴ Délka prádlové gumy by měla být minimálně 10 metrů.

Latinský text:	„ <i>Spíritus Dómini replévit orbem terrárum, allelúia: et hoc quid cóntinet ómnia, sciéntiam habet vocis, allelúia, allelúia, allelúia.</i> “ ¹¹⁵
Překlad textu:	„ <i>Duch Páně naplnil okrsek zemský, aleluja. A ten, který vše obsahuje, zná každý hlas.</i> “ ¹¹⁶

Hra „Tvoříme organum“: Organum suspensum (držené)

Úkolu předchází znalost naučeného chorálu z kapitoly č. 4.3, č. 5 *Zpěv chorálu*.

Improvizace raného vícehlasu:

Základní hlas je držen na jednom tónu, vedlejší hlas je improvizován. Žáci zpívají základní hlas na slabiku „*ma*“, k němuž učitel nebo některý žák hraje improvizovanou melodii v mixolydické tónině. Může hrát na klavír, zvonkohru nebo zpívat.

4.4 Renaissance

Hra s poznatky: Hádej, kdo jsem

Žáci se formou otázek snaží přijít na českou skladatelskou osobnost období renesance – Kryštof Harant z Polžic a Bezdrůžic. Učitel odpovídá pouze ano / ne. Například:

Žáci: „Jsi muž?“

Učitel: „Ano“

Žáci: „Jsi hudební skladatel?“

Obrázek 3 – Kryštof Harant z Polžic a Bezdrůžic¹¹⁷

¹¹⁵ Gregoriánský chorál II. *Kyje a Černý most: Stránky římskokatolické farnosti* [online]. 2012 [cit. 2015-03-19]. Dostupné z: <http://www.farnostkyje.cz/wp/2012/03/qcms-297/>

¹¹⁶ Tamtéž

¹¹⁷ Kryštof Harant z Polžic a Bezdrůžic. *Hrad a zámek Klenová* [online]. 2005 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://klenova.dejepis.info/krystof-harant-z-polzic-a-bezdruzic/>

Popis renesanční módy

Žáci se snaží na základě obrázku popsat renesanční módu.

Ženy – řasené sukně, někdy protažené do vlečky. Živůtek, plášť, odhalené čelo, spletené nebo rozpuštěné vlasy, ozdoby do vlasů, jako například stuhy, květiny, perly

Muži – košile, vypasované kabáty, punčocháče, později kalhoty ke kolenům, plášť, kabát, baret, klobouk nebo čepice

Obrázek 4 – Renesanční móda¹¹⁸

4.4 Baroko

4.4.1 Práce s poznatky

Indicie – Johann Sebastian Bach

Při této činnosti se žáci snaží pomocí indicií uhodnout skladatelskou osobnost z období baroka – Johanna Sebastiana Bacha. Aktivita může probíhat individuálně, ve dvojicích, či skupinově. Každá skupina dostane několik indicií, například obrázky varhan, místa Bachova působení a další, ze kterých by měla zjistit skladatelskou osobnost. Vhodné je využití při opakování poznatků.

Vědomostní doplňovačka – Baroko

Aktivita je vhodná jak pro zvýšení soustředěnosti žáků při výkladu nových poznatků, tak i pro opakování již probraného učiva. Aktivitu lze využít dvěma způsoby. Každý žák dostane pracovní list s celým textem a samostatně doplňuje vynechaná slova, která vybírá z nabídky správných odpovědí, nebo žáci obdrží

¹¹⁸ Móda renesanční. *Textil forum* [online]. 2016 [cit. 2016-04-13].

Dostupné z: <http://www.textilforum.cz/historie-a-moda/renesance/moda-renesancni>

učitelem rozstříhaný text na jednotlivé odstavce. V druhém případě je na každém lístku uvedeno jiné téma – společensko-historické podmínky, rysy baroka, móda, malířství, architektura, hudební skladatelé a podobně. Jeden lístek připadne jednomu žákovi, případně více žákům.¹¹⁹ Učitel zapíše na tabuli v promíchaném pořadí správné odpovědi na jednotlivé otázky, z nichž žáci vybírají. V každém slově je zvýrazněno jedno písmeno, které se nakonec zapíše do tajenky, ze které vyjde výsledek: *Te Deum Charpentier*. Při kontrole přečte každý z žáků svůj text s doplněným slovem.

Život a dílo – Antonio Vivaldi

Aktivita je zaměřena na život a dílo Antonia Vivaldiho. Text je proložen otázkami ke zvýšení pozornosti žáků. Text může číst učitel nebo některý žák.

Učitel/žák: *„Žil jsem v Benátkách, v krásném městě, které leží na mělké laguně. Víte, v jaké zemi se Benátky nacházejí?“*

Žáci: *„Itálie.“*

Učitel/žák: *„Svá studia v mládí jsem zaměřil na budoucí kněžskou dráhu. Tomuto poslání jsem se však kvůli svému zdravotnímu stavu nemohl věnovat, proto jsem svou profesní dráhu zasvětil výlučně hudbě. Nástroj, pro který jsem později napsal mnoho koncertů je nejmenší ze skupiny smyčcových hudebních nástrojů. Který hudební nástroj to je?“*

Žáci: *„Housle.“*

Učitel/žák: *„Působil jsem jako houslista na mnoha místech. Za zmínku stojí například působení v dívčím sirotčinci v Benátkách, kde jsem byl dirigentem a učitelem houslové hry. Kromě toho jsem se věnoval skladatelské činnosti, jsem autorem poměrně velkého množství hudebních děl, z nichž byste mohli znát jedno, jehož jednotlivé věty se jmenují: Jaro, Léto, Podzim, Zima. Znáte název tohoto díla?“*

Žáci: *„Čtvero ročních dob.“*

¹¹⁹ Při větším počtu žáků ve třídě

Vědomostní doplňovačka – Antonio Vivaldi

Antonio Vivaldi byl skladatel z období Byl nazýván il Prete Rosso, kvůli jeho vlasům, které však pod nebyly vidět. Nejprve chtěl být, ale kvůli slabým plicím nemohl kázat v kostele, a proto od tohoto záměru upustil. Důležitým působištěm se stal dívčí kde založil vlastní hudební kapelu, s níž koncertoval po světě. Navštívil i země, kde vystoupil na Kuksu. Byl vynikajícím hráčem na pro které složil mnoho skladeb. Mezi jeho nejznámější skladby patří Z hlediska hudebního žánru se jedná o

Správné odpovědi: *České, sirotčinec, concerto grosso, zrzavá, housle, kněz, baroko, paruka, Čtvero ročních dob*

Hádej, kdo jsem – Skladatelská osobnost období baroka

Tato aktivita je inspirovaná televizní soutěží *O poklad Anežky České*. Je vhodná pro opakování staré látky. Žáci se rozdělí do skupin a snaží se uhádnout skladatele. Jedna skupina si vybere významnou osobnost, jejíž životopis si přečte na kartičce. Ostatní skupiny hádají, mají možnost postupně pokládat otázky, na něž lze odpovědět pouze ano – ne, například jsi muž, žena, český skladatel? Ta skupina, která uhodne nejdříve, vyhrává.

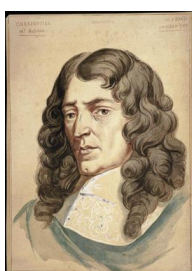
4.4.2 Modelová situace 1: Rondo -

Poslechové, vokální, instrumentální a hudebně pohybové činnosti

Cíl:	Seznámení se s hudebním dílem z období baroka, rozpoznání struktury hudební formy ronda, schopnost odlišit jednotlivé díly ronda, rozvoj interpretačních a intonačních dovedností
Charakteristika modelové situace:	Životopis skladatele, analýza hudebního díla, orientace v partituře, nácvik rytmického, harmonického a melodického partu, vokální činnosti, hudebně pohybový projev
Zážitek a činnost:	Práce s rytmickým, harmonickým a melodickým partem, hudebně pohybový projev
Poznatek:	Marc-Antonie Charpentier, Te Deum: Preludium, Rondo

Portrét skladatele

Obrázek 5 – Marc-Antonie Charpentier¹²⁰

Žáci dostanou rozstříhaný obrázek se skladatelem, který mají za úkol složit. Ke skládání může učitel pustit hudební nahrávku s jeho nejznámějším dílem *Te Deum*, část *Preludium*. Po aktivitě následuje seznámení žáky s jeho životopisem.

Učitel: „Viděli jste někdy Evropskou pěveckou soutěž Eurovize? Znáte název nebo melodii hlavní znělky?“

Marc-Antonie Charpentier: *Te Deum – Preludium*

Marc-Antonie Charpentier

Narozen v Paříži v rodině královského malíře. Zasluhou otce, který měl díky svému povolání dobré známosti v nejvyšších kruzích, získal výborné vzdělání. Podle legendy měl odjet do Říma studovat malířství, ale díky Giacomu Carisimu, který v něm rozpoznal velký hudební talent, se začal věnovat hudbě. Mezi významné osobnosti, s nimiž Charpentier spolupracoval, patřil i spisovatel Jean-Baptiste Poquelin, známější spíše jako Moliér.

¹²⁰ Marc - Antonie Chartpentier. *Wikipedie* [online]. [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Marc-Antoine_Charpentier

Melodický part, hudební forma ronda

Aktivita k poslechu:

1. Při poslechu mohou žáci prstem ukazovat v notovém partu¹²¹ pohyb melodie.
2. Zjistit, zda se nějaká část opakuje.

Rondo – formální analýza

Učitel: „Tato znělka je v hudební formě ronda. Víte co znamená slovo rondo? Je to hudební forma založená na několikanásobném opakování hlavní melodie – myšlenky, která se střídá s myšlenkami vedlejšími, z nichž každá přináší novou hudbu. Hlavní myšlenka by se měla zopakovat minimálně třikrát. Při poslechu a čtení partitury jsme si všimli hudební části, která se několikrát opakovala. Tato část byla hlavní myšlenka, která se střídala s myšlenkami vedlejšími.“

Základní struktura ronda: A – B – A – C – A

A – Hlavní myšlenka

B, C – Vedlejší myšlenka

Učitel: „Poslechneme si znovu část ze skladby *Te Deum* od M. A. Charpentiera a zkusíme si všimnout hlavní myšlenky a spočítat, kolikrát se střídá s myšlenkami vedlejšími. Po druhém poslechu si připravte barevné pastelky a zvýrazněte si v partituře jednotlivé díly.“

Formové schéma ronda: Marc-Antonie Charpentier: *Te Deum - Preludium*

A	A	B	A	C	A	A

Učitel: „Nakreslíme si na tabuli základní rondové schéma se schématem vyslechnutého ronda od Charpentiera. V čem se liší“?

Žáci: „V rondu od Charpentiera se díl A na začátku i na konci opakuje.“

¹²¹ Viz příloha č. 1, A, obrázek č. 1 - Melodický part

Rytmická hra na rondo

Učitel vybere tři žáky, z nichž každý bude představovat jeden díl ronda. Žáci nastupují po sobě přesně podle rondového schématu *Te Deum: Preludium*. Učitel zadá takt.

Žák A: Vytvoří čtyřtaktové rytmické schéma, které nemění.

Žák B: Naváže na předchozí rytmus ve stejném tempu. Může využít hru na tělo nebo i předměty v jeho bezprostřední blízkosti, aby byla hra co nejodlišnější od dílu A.

Žák C: Snaží se přinést odlišný rytmický model od předchozích

Práce s rytmickým, harmonickým a melodickým partem, hudebně pohybový projev

Nástrojové rozdělení do skupin:¹²²

Rytmický part	První skupina hraje díl A – dřívka, bonga, činely Druhá skupina hraje díly B a C – ozvučná mini dřívka, triangel, rámový bubínek
Harmonický part	První skupina hraje díl A – klavír nebo kytara ¹²³ Druhá skupina hraje díly B a C - díl B je hrán na zvonkohru, xylofon nebo metalofon, díl C je dvojhlasý zpěv
Melodický part	Melodická skupina hraje celou skladbu – klavír, zobcová flétna, housle či jiné melodické nástroje

Instrumentální činnosti – rytmický part

Rozdělení na šest skupin¹²⁴

Učitel: „*Nyní si vytleskáme jednotlivé díly ronda, začneme s první skupinou A a jejími jednotlivými nástroji zvlášť, poté se skupinou B a C obdobným způsobem. Po nácviku si vyzkoušíme hru dohromady bez hudby a nakonec s hudební nahrávkou ronda od M. A. Charpentiera.*”

Při vytleskání rytmu je nutné dbát na způsob tleskání, neboť klasické tleskání o dlaně je příliš hlučné. Rytmus se vytleskává o hřbet ruky, zvuk je tišší, vyžaduje větší pozornost.

¹²² Příklady jednotlivých partů - Viz příloha č. 1 A, obrázek 1. - Melodický part, 2. - Rytmický part a 3. - Harmonický part

¹²³ Hra akordů – D dur, G dur, A dur

¹²⁴ Viz nástrojové rozdělení do skupin.

Instrumentální činnosti – harmonický a melodický part

K rytmickému partu se přidají dvě nové skupiny – harmonická a melodická.¹²⁵ Obě skupiny mají k dispozici svůj vlastní part. Zde záleží na vybavení třídy a hudebních dovednostech žáků.¹²⁶

Harmonické party jsou dva. Jeden pro díl A, kde hraje klavír akordy, druhý part patří k dílům B a C. Tento part je rozepsán ve dvojhlase, přičemž jednotlivé hlasy jsou rozděleny. Určení hráči hrají pouze melodii. U tohoto harmonického partu znázorňuje každé okénko v tabulce jeden čtyřčtvrťový takt a každé písmeno značí notu. Pokud se písmena v taktu nachází ve dvojici, jedná se o noty půlové, pokud je písmeno v taktu samostatně, jde o notu celou.

Vokální činnosti

Při větší intonační zdatnosti žáků ve třídě lze celý harmonický part, nebo jen určitý díl nacvičit i vokálně. Zpěv může být doplněn hrou na melodické nástroje.

Hudebně pohybové činnosti

Rozdělení žáků do tanečních párů. Dle instrukcí učitele provedou taneční choreografii, s odlišením shodných a kontrastních dílů s pohybovým rozlišením; viz str. 55.

¹²⁵ Tamtéž

¹²⁶ Hudební nástroje jsou zde uvedeny jen jako příklad. Záleží na učiteli a jeho možnostech.

Taneční choreografie

Vysvětlivky:

1	První takt
2	Druhý takt
3	Třetí takt
4	Čtvrtý takt
P	Žák stojící vpravo
L	Žák stojící vlevo

Díl A: základní postavení – žáci stojí ve dvojici vedle sebe a drží se za ruce

- 1 – dvakrát krok a přísun dopředu
- 2 – krok a přísun od sebe a k sobě
- 3 – dvakrát krok a přísun dozadu
- 4 – otočka od sebe – konec se liší podle dílu, který následuje:
 - A – základní postavení
 - B – postavení naproti sobě, žáci se drží za ruce ve výšce boků
 - C – postavení naproti sobě, žáci se nedrží, ruce mají ve výšce ramen

Díl B:

- 1 – P: dvakrát krok a přísun doprava / L: dvakrát krok a přísun doleva
- 2 – půlkruh doleva – žáci si vymění místa
- 3 – P: dvakrát krok a přísun doprava / L: dvakrát krok a přísun doleva
- 4 – půlkruh doleva – žáci si vymění místa, dostanou se do základního postavení

Díl C:

- 1 – P: krok a přísun doprava, krok a přísun doleva / L: krok a přísun doleva, krok a přísun doprava
- 2 – otočka o čtvrt kruhu po vlastní ose doprava, levou rukou se žáci společně tlesknou, otočka o půl kruhu po vlastní ose doleva, tlesknutí pravou rukou. Žáci v této pozici pokračují.
- 3 a 4 – společná otočka doprava a základní postavení

Úkol pro žáky

Učitel: „Vymyslete si ve dvojici vlastní choreografii. Můžete využít a zkombinovat naučené kroky.“

4.4.3 Modelová situace 2: Concerto grosso - Poslechové a hudebně pohybové činnosti

Cíl:	Seznámení se s barokní hudebním žánrem concerto grosso, schopnost aktivně vnímat hudební dílo a reagovat na změny v proudu znějící hudby, rozvoj interpretačních dovedností
Charakteristika modelové situace:	Poslech hudební ukázky, rozpoznání hudebních nástrojů v daném koncertu, pohybové ztvárnění dvou skupin – tutti a concertino, hra na tělo či rytmické nástroje z grafického partu
Zážitek a činnost:	Aktivní poslech, grafický part, pohybový projev
Poznatek:	Concerto grosso, tutti, concertino, Antonio Vivaldi

Concerto grosso - tutti, concertino

Hlavním znakem tohoto hudebního žánru je střídání dvou nástrojových skupin - větší, doprovodné skupiny "tutti" a menší, sólové "concertino neboli solo". Cyklus obsahoval původně čtyři věty: pomalu - rychle - pomalu - rychle. Později se ustálil do třívěté podoby: rychle - pomalu - rychle, a to především v Bachově tvorbě. Vrcholem je jeho šest *Braniborských koncertů*. Mistry tohoto hudebního žánru byli Arcangelo Corelli, Antonio Vivaldi, Georg Friedrich Händel a Johann Sebastian Bach. Concerto grosso se využívalo i v hudbě 20. století. Lze jej nalézt například v orchestrálních skladbách Bohuslav Martinů.

Učitel: „Nyní si poslechneme dvě ukázky děl, které jsou ve formě concerta grossa. Každé ale bylo napsané v jiné době: Antonio Vivaldi – Baroko, Bohuslav Martinů – 20. století.“

Antonio Vivaldi: *Koncert pro dvoje housle, Op. 3, No. 8 A dur*,
„L'estro Armonico“

Bohuslav Martinů: *Concerto Grosso I. Allegro ma non troppo*

Učitel: „Zaposlouchejte se do hudby. V čem se tyto skladby od sebe liší?“

Žáci:

1. ukázka – „přehlednější hudba, smyčcové nástroje.“
2. ukázka – „méně přehledná hudba, mnoho nástrojů – smyčcové a dechové, klavír.“

Aktivní poslech hudebního díla

Učitel: „Znovu si poslechneme koncert pro dvoje housle „L’estro Armonico“ od Antonia Vivaldiho. Rozdělíme se na dvě skupiny. První skupina pohybově předvede dynamické rozdíly. Při silné dynamice budou žáci chodit po třídě vzpřímeně, při slabší dynamice přikrčeně. Druhá skupina se pokusí určit, jaké nástroje hrají skupinu sólo a jaké tutti.“

Pohybové ztvárnění koncerta grossa

Rozdělení třídy na dvě skupiny (tutti, concertino). Cílem aktivity je naučit žáky vnímat změny v hudebním díle a dle instrukcí vyučujícího na ně reagovat.

Učitel: „Při dalším poslechu se rozdělíme opět na dvě skupiny – tutti a sólo. Jakmile začne hrát skupina tutti, žáci v této skupině chodí po třídě, ostatní stojí nehybně na místě – štronzo. V případě, že přijde na řadu sólová část, úlohy se vymění.“

Učitel: „Zkuste spočítat, v jakém taktu začínají hrát sólové housle a v jakém taktu se skupina tutti dostává do pozadí.“

1. Žáci počítají takty z poslechu –
A. Vivaldi: *Koncert pro dvoje housle, Op. 3, No. 8 A dur „L’estro Armonico“*
2. Žáci počítají takty z partitury¹²⁷
Žáci: „Na třetí dobu 16. taktu.“

Práce s grafickým partem¹²⁸

V této aktivitě jsou žáci rozděleni do dvou skupin, z nichž každá představuje jednu skupinu – tutti, concertino. Hudební nástroj představuje tzv. rytmická hra na tělo – tleskání, pleskání o hřbet ruky, pleskání o stehna, podupy.

¹²⁷ Viz příloha č. 1, C

¹²⁸ Viz příloha č. 1, D

Výtvarné zpracování hudební nálady

Lze provést dvěma způsoby:

1. učitel: „*Poslechněme si nyní v různém pořadí části prvních vět z jednotlivých koncertů – Jaro, Léto, Podzim, Zima. Zkuste podle poslechu namalovat roční období, které by mohla hudba znázorňovat.*“
2. učitel: „*Z nabídky obrázků, které představují čtyři roční období, vyberte ten, který se nejvíce hodí k hudební ukázce*“¹²⁹

Učitel pustí nahrávku jednoho ze čtyř koncertů z cyklu *Čtvero ročních dob - Jaro, Léto, Podzim, Zima*. Žáci musí uhodnout, o který koncert se jedná. Výběr hudební ukázky záleží na učiteli.

Antonio Vivaldi: *Čtvero ročních dob – Jaro, Léto, Podzim, Zima*

4.5 Klasicismus

Kartičková hra 3 + 1

Žáci mají za úkol vybrat ze čtyř slov, popřípadě slovních spojení, takové, jaké do řady nepatří.

Jednoduchost - zpěvnost - terasovitá dynamika - periodicitata
Menuet - madrigal - rondo - variace
Feudalismus - Velká francouzská revoluce - racionalismus – pravidelný řád
J. Haydn – W. A. Mozart – L. van Beethoven – A. Schönberg
Malá noční hudba – symfonie č. 5 Osudová – symfonie č. 94 S úderem kotlů – Má vlast
Cembalo – klavichord – chrotta – kladívkový klavír
Moteto – singspiel – opera buffa – opera seria

Hudební pohádka o sonátové formě¹³⁰

Prostřednictvím této pohádky by měli žáci pochopit základní charakteristiku sonátové formy: expozice – uvedení pohádkového děje, provedení – konflikt, repríza – usmíření. Úkolem žáků je tužkou označit předěly mezi jednotlivými částmi a odůvodnit jejich umístění. Pohádku lze provést i scénicky.

¹²⁹ Viz příloha 1, B

¹³⁰ Pohádka je převzatá z díla I. Hurníka: *Trubači z Jericha*

„V chudé chalupě žil Jeník a pásal ovce.

Jednoho dne se vydal do světa. Přišel k zámku, v němž žila princezna.

„Miluji tě,“ řekla princezna, „zůstaň.“

„Nemohu,“ řekl Jeník, „chudoba jest mým bohatstvím, musím se vrátit a ty pojď se mnou.“

„Nemohu,“ řekla princezna, „bohatství jest mým bohatstvím. Zůstaň.“

„Jsme v konfliktu,“ řekl Jeník, „naše láska jej však překoná.“

A překonala. Princezna pásala koně a Jeník kraloval.¹³¹

Grafický part

Grafický part k dílu W. A. Mozarta lze nalézt v díle E. Jenčkové: Hudba v současné škole, základní řada - I. Učivo¹³²

Wolfgang Amadeus Mozart: *Malá noční hudba – část 1. věty*

Aktivitě může předcházet motivační úvod o Mozartově pobytu v Praze v podobě četby z kroniky let 1787 – 1791:

„Všichni sluhové stáli v pozoru a hleděli na Mozarta jako na generála. Starý hrabě, český Thun, postavil pohár a s lehkou úklonou promluvil k Mozartovi:

„Maestro, zvu vás na domácí koncert mé kapely, která si klade za čest, že bude dnes hrát poprvé před Vámi.“

Majorátní pán hrabě Jan Josef Thun povstal a za ním všichni. Český Thun podal ruku Konstanci Mozartové, maestro Mozart paní hraběnce Thunové a tak vešli do velkého salonu, v němž už stála v pohotovosti celá Thunova kapela v červených livřejích a bílých copáncích. Fanfáry se třepaly dotud, dokud panstvo neusedlo...

Smyčce hráčů současně s Klackelovým spustily libeznou melodii *largo*. Všichni jako jeden, stejné nasazení, stejný takt, jako když voda stéká velebně na splav a teče mohutným proudem v dálku...

Mozart poznával poprvé přímo v srdci Čech hudebníky, jejichž pověst byla taková, že se říkalo: Čechy jsou konzervatoři Evropy.¹³³

¹³¹ HURNÍK, Ilja. *Trubači z Jericha*. 4. Praha: Melantrich, 1985.

¹³² Obrazový materiál lze nalézt v příloze č. 1, D

¹³³ HERDEN, Jaroslav. *My pozor dáme a nejen posloucháme: posloucháme hudbu se žáky 2. stupně ZŠ a nižších ročníků osmiletých gymnázií*. Praha: Scientia, pedagogické nakladatelství, 1997. Učebnice pro základní školy (Scientia). ISBN 80-7183-087-9. s. 162

4.6 Romantismus

4.6.1 Práce s poznatky

Riskuj¹³⁴.

Tato kolektivní činnost je inspirována stejnojmennou televizní soutěží. Je vhodná pro opakování učiva. Žáci, kteří jsou rozděleni do několika skupin, vybírají z nabídky – obecné znaky, hudební formy, hudební skladatelé, poslech hudebních děl; dále si mohou vybrat otázky za sto, dvě stě, tři sta, čtyři sta, či pět set bodů. Vítězem je skupina, která získá nejvíce bodů. Přiložené odpovědi jsou pouze názorné. Předpokládá se variabilnější možnost odpovědí, třeba v případě hlavních rysů romantismu a podobně.

Křížovka – Romantismus opakování

1. Inspirační zdroj romantických umělců?	střEdivěk
2. Křestní jméno skladatele Smetany?	BeDřich
3. Na jaký filozofický směr reagoval romantismus?	osVícenství
4. Jaký umělecký směr byl úzce spjat s hudbou?	literaturA
5. Jaké školy se zakládaly v období romantismu?	náRodní
6. Dokončete název díla od R. Wagnera - Tristan a...?	IsolDa
7. Jak se jmenoval křestním jménem Mahler?	Gustav
8. Jaká středověká postava byla romantickým ideálem?	Rytíř
9. Co staví romantismus proti rozumu?	cIt
10. Jaký byl častý námět v malířství romantismu?	tEmné krajiny a lesy
11. Příjmení romantického operního reformátora – Richard?	WaGner

Tajenka: Edvard Grieg

¹³⁴ Viz příloha č. 2, C

Ich Forma – Edvard Grieg

Tato forma je napsaná v první osobě jednotného čísla, čímž vyvolává pocit osobní zkušenosti autora a skutečné reality. Text je rozdělen do několika odstavců, které mohou číst někteří žáci.

„Vyrostl jsem v Norsku, ale vystudoval jsem Lipskou konzervatoř. Přestože na mne působilo tamější prostředí, nenechal jsem se tím zvíkat. Nejinspirativnější pro mne byla má zem, její krásná příroda, fjordy, tyčící se nad rozbouřeným mořem a lesy. Po studiích jsem se tedy vrátil zpět do Norska věnovat hudbě.“

„Abych se mohl dále vzdělávat, rozhodl jsem se přestěhovat do Kodaně, jež je nazývána "Paříží severu". Osud tomu nechtěl jinak, seznámil jsem se zde s Richardem Nordragem, který mne ovlivnil jak po hudební stránce, tak i po osobní. Musím říct, že jsem díky němu poznal sám sebe. Richard sám se věnoval hudbě. Určitě znáte Norskou hymnu, kterou složil. Spolupracoval jsem také s jeho strýcem Björnstjene Björnsonem na scénické tvorbě. Po smrti Richarda jsem se rozhodl, že odcestuji. Dalším místem mého pobytu se stalo Oslo. Zde jsem žil se svou vyvolenou, zpěvačkou Ninou Hagerupovou, jež mi byla též inspirací.“

„Když už jsem zmínil scénickou tvorbu, určitě jste slyšeli o díle Peer Gynt od Henrika Ibsena, k němuž jsem napsal dvě orchestrální suity. Jestli jste někdy slyšeli zmínku o tom, že je Bedřich Smetana považován za národního skladatele své vlasti, nejspíš se to povídá i o mně.“

4.6.2 Činnosti aktivity

Poslechová analýza obsahu hudebního díla

Učitel: „Nyní vám pustím jednotlivé věty ze suity Peer Gynt od Edwarda Griega. Pokuste se ke každé větě přiřadit kartičku s textem,¹³⁵ o které si myslíte, že obsahově patří k dané ukázce.“

Edvard Grieg: Peer Gynt

1. Pantomimické ztvárnění, 2. Dramatizace textu¹³⁶

Jednotlivé části textu jsou napsány na kartičkách, které jsou rozděleny na dvě poloviny. První skupina je tvořena kartičkami označených písmeny, kde jsou uvedeny úryvky ze životopisu skladatele. V druhé skupině jsou kartičky označené čísly a obsahují analýzu díla Peer Gynt. Učitel si z těchto částí může k pantomimě či

¹³⁵ Pracovní listy lze nalézt v příloze 2, D, kartičky označené číslicemi

¹³⁶ Viz příloha 2, D

zdramatizování díla vybrat jednu nebo obě. Žáci se rozdělí do několika skupin. Každá skupina dostane lístky se stejným písmenem nebo číslem. Úkolem všech skupin je vytvořit podle obsahu na kartičkách malý příběh, který zdramatizují.

Například:

3) Peer se ocitá se na svatbě v Haegstadu. Chce si zatančit s některou z dívek, ty se mu ale vyhýbají. On v hloupém žertu unese nevěstu Ingrid do hor, kde ji následně zanechá. O tomto pojednává díl, který se nazývá Únos nevěsty – Ingridin pláč. Peer se představuje jako bezcitný násilník. Po Peerově tématu zazní ve smyčcích truchlivé lamento opuštěné Ingrid.

Vypravěč: „*Peer se ocitá na svatbě v Haegstadu, kde si chce zatančit s ostatními dívkami. Ty se mu ale vyhýbají.*“

Peer: „*Tak která z dívek si se mnou zatančí? Co třeba ty? Jsem pohledný a chytrý muž, určitě by sis to pokládala za čest.*“

Dívka: „*Nechci s tebou tančit, neumíš se chovat!*“

Peer: „*Já jim ukážu, jak se umím chovat!*“

Vypravěč: „*Peer unese nevěstu Ingrid do hor.*“

Ingrid: „*Pust mě, nikam s tebou nechci jít.*“

Vypravěč: „*Peer zavede Ingrid do hor, kde ji následně opouští.*“

Ingrid: „*Kam jdeš? To mně necháš v horách samotnou? Co si jen počnu?*“

Vypravěč: „*Ingrid usedá v trávě a pláče.*“

Zvukomalba v romantismu

Vytváření zvukomalebného doprovodu k úvodní části Fibichova melodramu *Vodník*. Rozdělení žáků do skupin. Každá skupina si na základě vyslechnuté hudební ukázky vytvoří vlastní doprovod.

Zdeněk Fibich: *Vodník* – část skladby; do začátku recitace

Doporučené hudební nástroje: igelitový sáček, pet lahev naplněná vodou, triangl, zvonkohra, drhlo, ozvučná dřívka

Programní hudba

Žáci si poslechnou hudební ukázkou, na jejímž podkladě vymyslí vlastní příběh. Poté si vyslechnou originální program, který o svém díle vyslovil sám Bedřich Smetana.

Bedřich Smetana: *Má vlast – Vltava*

„Skladba líčí běh Vltavy od prvních obou praménků, Teplá a Studená Vltava, spojení obou potůčků do jednoho proudu. Pak tok Vltavy v hájích po lučinách, krajinami, kde zrovna se slaví veselé hody. Při noční záři lůny rej rusalek. Na blízkých skalách vypínají se pyšné hrady, zámky a zříceniny, Vltava víří v proudech Svatojánských. Teče v širokém proudu dále ku Praze. Vyšehrad se objeví, konečně mizí v dálce v majestátném toku svém v Labi.“¹³⁷

Následuje druhý poslech, při němž se žáci snaží na základě výše popsaného textu odhadnout obsahový průběh skladby.

Pantomimické provedení – stínohra

Jedná se o pantomimické ztvárnění hudby, které se děje za plachtou. Výhodou stínohry může být například to, že přináší určité povolení napětí, které mohou žáci cítit při pantomimickém projevu. Vytváří nové možnosti při práci se světlem, s obrysy postav, prací s detailem, jeho zvětšování či zmenšování, využití rekvizit a kostýmových doplňků a další. Nejprve je vhodné přiblížit žákům děj skladby a poté vyčlenit výrazné hudební prvky, které charakterizují jednotlivé postavy.

Modest Petrovič Musorgskij: *Obrázky z výstavy – Boháč a chudřas*

Otázky k poslechu:

1. Jaké vlastnosti má podle hudebního portréту boháč a jaké chudřas?
2. O jakém tématu se spolu mohli bavit?

Příprava stínohry:

Správná volba pohybových gest, vhodná mimika k vyjádření postav, vyzkoušení různých pohybových možností, pohybová souhra.

¹³⁷ Má Vlast (Vltava). *Wikipedie: Otevřená encyklopedie* [online]. [cit. 2016-04-13]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Vltava_\(M%C3%A1_vlast\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Vltava_(M%C3%A1_vlast))

Poslechové činnosti a představivost

Žáci mají z vyslechnuté ukázky vybrat jedno ze dvou zvířat, které dle jejich názoru představuje hudba a zdůvodnit charakteristiku hudebně vyjadřovacích prostředků. Příklad možných kombinací: *želvy – antilopy, kohout a slepice – akvárium, kukačka v hlubokém lese – labuť, voliéra – úvod a lví pochod*

Camille Saint-Saëns: *Karneval zvířat*

4.7 Hudba 20. století

„Kartičková hra“ Pexeso

Hra má stejná pravidla jako klasické pexeso. Žáci hledají dvě slova, která spolu souvisejí. Například:

Zachycení dojmu

Impresionismus

Claude

Debussy

Maurice

Ravel

2. vídeňská škola

A. Schönberg

Práce s dvanácti tónovou řadou

Dodekafonie

Vyjádření vnitřních pocitů

Expresionismus

C. Monet

Imprese

Syrinx

Skladba pro sólovou flétnu

Čeští impresionisté

V. Novák, J. Suk

Leoš Janáček: hra s nápěvky mluvy

Úkolem žáků je zopakovat po učiteli různě afektovaný výrok a poté zapsat jeho intonaci. Dále si mohou výrok vymyslet sami ve dvojicích.¹³⁸

¹³⁸ Notový příklad různě afektovaného výroku viz příloha č. 1, G

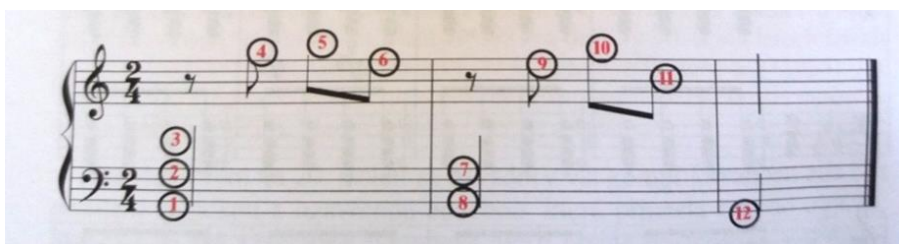

Kompozice dodekafonické hudby¹³⁹

Učitel: „Do prázdných políček запиšte jména not, která se nacházejí pod tabulkou tak, aby se neopakovala. Pro jistotu si každou zapsanou notu odškrtněte.“

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
C	Cis	D	Es	E	F	Fis	G	Gis	A	B	H

Učitel: „Zapsané noty z tabulky vložte v přesném pořadí od jedné do dvanácti do notové osnovy.¹⁴⁰ Zkuste si melodii zahrát. Někde bude znít souzvuk více tónů, jinde melodie.“

Obrázek 6 – Pracovní list pro žáky¹⁴¹

4.8 Impresionismus

Znaky doby - hudba 20. století:

Společenská charakteristika - období klidu, změny v myšlení, mnoho úhlů pohledu, nové společenské vztahy, definitivní konec feudalismu, možnost svobodného podnikání, obrácení se do nitra člověka, kritický realismus¹⁴²

Dobové oblékání - počátek 20. století - rovný korzet a dlouhá sukně, která se zužovala ke kotníkům, výstřihy odhalující krk

Malířství a sochařství - subjektivismus, vlastní názor, zachycení nálady, okamžiku, fantazijní přetvoření reality

Znaky umění - kritika všeho starého, snaha o nové pojetí

Vznik nových uměleckých směrů – dozívající romantismus, impresionismus, dodekafonie, stile barbaro, neoklasicismus, nová věčnost a další

¹³⁹ CHARALAMBIDIS, Alexandros. *Hudební výchova pro gymnázia*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, a.s., 2003. ISBN 80-7235-219-9. str. 1000

¹⁴¹ CHARALAMBIDIS, Alexandros. *Hudební výchova pro gymnázia*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, a.s., 2003. ISBN 80-7235-219-9. str. 1000

¹⁴² Poukazuje na lidské bezpráví a zlo

Znaky impresionismu

Znaky umění - Snaha odklonit se od německého umění a vytvořit vlastní styl. Inspirace obrazem Clauada Moneta: *L'impression, soleil levant*. Dva inspirační zdroje - malířský impresionismus a poezie francouzského symbolismu. Snaha o zachycení okamžiků, dojmů a nálad, často prchavých a mlhavých, kritika romantického patosu, civilní náměty z každodenního života, inspirace přírodou. Náměty - moře, lodě, snídaně v trávě, pařížské ulice, francouzský venkov, tanečnice, ženské akty. Důraz na zvukovou barevnost a působivost, metafory, konkrétní jevy, velká obraznost, asociace představ

Osobnosti z oblasti malířství – Clauide Monet, Edgar Manet, Auguste Renoir, Edgar Degas

Osobnosti z oblasti poezie – *symbolismus* - Paul Verlaine, Stéphane Mallarmé, Arthur Rimbaud

Hudební charakteristika – inspirace v malířství a poezii, většina impresionistických skladatelů navázala na Clauda Debussyho

Skladatelé – Claude Debussy, Maurice Ravel, Manuel de Falla, Ottorino Respighi, Alexandr Skrjabin, z části Vítězslav Novák a Josef Suk

Hudební znaky – uvolnění funkční harmonie, změny ve formovém řešení, užívání spíše menších forem, nové řešení instrumentální barevnosti, celotónová a pentatonická stupnice, cikánské stupnice, inspirace v exotice

Typické hudební nástroje užívané v impresionismu – užívání hlubokých tónů fléten či přitlumených smyčců. Dále se užívaly zvony, celesty, harfy.

Hudební formy – vznik spíše malých forem, které mají název z výtvarné oblasti

Hudební díla – Claude Debussy: *Moře, Syrinx pro sólovou flétnu, Dětský koutek, Preludia (Dívka s vlasy jako len, Potopená katedrála)*, Maurice Ravel: *Bolero, Smyčcový kvartet, Španělská rapsódie*, instrumentální verze *Obrázků z výstavy* od M. P. Musorgského

4.8.1 Modelová situace 3: Instrumentální a textová improvizace - Nálady a dojmy

Cíl:	Schopnost umělecky vyjádřit své dojmy, rozvoj komunikačních dovedností při skupinové práci, rozvoj improvizčních schopností, dovednost aktivně naslouchat
Charakteristika modelové situace:	Schopnost hudebně a textově vyjádřit pocity z impresionistického obrazu, volné možnosti při výběru hudebních nástrojů
Zážitek a činnost:	Učitelem řízená improvizace – Zachycení dojmů, poslech a hudební hra – „ <i>K jakému obrazu patří daná improvizace?</i> “
Poznatek:	Stupnice pentatonická, celotónová a cikánská, improvizace, impresionismus

4.8.1.1 Práce s poznatky

Učitel: „*V období impresionismu používali skladatelé ve své tvorbě celotónové, pentatonické a cikánské stupnice, proto si o každé řekneme základní informace a naučíme se jejich postupy, které později využijeme při hudební aktivitě s názvem Nálady a dojmy.*“

Pentatonická stupnice

Tato stupnice, tvořená z pěti tónů, neobsahuje půltónové vzdálenosti mezi jednotlivými stupni – F G A C D. Tímto způsobem ji lze postavit od kteréhokoliv tónu. Na klavíru ji tvoří například všechny černé klávesy v jedné oktávě – Fis Gis Ais Cis Dis. Stupnice je využívána ve staré národní hudbě japonské, čínské i indické.

Improvizace na černých klávesách: Pentatonika

Učitel: „*Pentatonickou stupnici si můžeme lehce zahrát, když odstraníme bílé kameny na zvonkohře nebo když budeme na klavíru hrát pouze na černých klávesách. Vaším domácím úkolem bude nalézt v jakékoliv básni tohoto období verše, které by se daly zhudebnit pomocí pentatonické stupnice. Tuto melodii zapište do not.*“

Celotónová stupnice

Jedná se o stupnici složenou z intervalů velké sekundy – C D E Fis Gis Ais His. Pro pokračování ve stejné řadě od tónu C je nutné provést enharmonickou záměnu z tónu Fis na Ges – tedy C D E / Fis – Ges / As B C. Stejně jako pentatonickou stupnici, i tuto používali Číňané.

Cikánská stupnice

Existují dva druhy cikánských stupnic – cikánská durová a cikánská mollová. Oba typy stupnic jsou využívány v lidové hudbě balkánských zemí a také na Slovensku či v Maďarsku.

- Cikánská durová stupnice vznikne z harmonické durové, snížením II. stupně:
C Des E F G As H C
- Cikánská mollová vychází z harmonické mollové, u níž se zvýší IV. stupeň:
C D Es Fis G As H C

Rozpoznání typu cikánské stupnice dle poslechu

Učitel: „*Pokuste se podle hudební ukázky zjistit, zda slyšíte cikánskou stupnici durovou nebo mollovou.*“

Cikánská dur¹⁴³

Vědomostní doplňovačka – opakování stupnic

Individuální aktivita. Každý žák dostane lístek se stupnicí C dur, kterou musí dle instrukcí učitele přetvořit na stupnici jinou. Způsoby práce jsou různé:

1. Jeden lístek na jednoho žáka – každý má vytvořit jinou stupnici
2. Osm lístků na jednoho žáka – žáci musí doplnit všechny stupnice

Impresionismus

Učitel: „*Podívejte se na tento obraz od Clauda Moneta Imprese,¹⁴⁴ jak na vás působí? “*

Žáci: „*Tajemně, opuštěně, rozmazaně, chladně, červánkově “*

Učitel: „*Tento obraz, zachycující prchavý okamžik, náladu a dojem, inspiroval celý umělecký směr zvaný impresionismus. “*

¹⁴³ YouTube.cz: GU-0153_Rozcvička ciganska dur španielska. *YouTube.cz* [online]. [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=ZC6utc400Zg>

¹⁴⁴ Viz příloha č. 1 F, obrázek 15

Pantomimika

Učitel: „Každý si vylosuje lísteček s názvem barvy, který nikomu neukáže. Rozdělte se do dvojic a pokuste se pantomimicky partnerovi sdělit, jakou barvu lístek obsahoval.“

Příklady barev a jejich pantomimického ztvárnění:

Barva	Pantomimika	Nálada
Červená	Láska	Pocit štěstí
Zelená	Stromy	Pocit klidu
Žlutá	Slunce	Pocit radosti
Modrá	Voda	Pocit relaxace
Černá	Kříž	Pocit smutku

Učitel: „Představte si, že umělci byli pod vlivem nějaké nálady či dojmu. Tento stav se snažili vyjádřit hudbou, básní či obrazem, stejně tak, jako se vy snažíte dojem z barvy vyjádřit pohybově.“

Hudební aktivita – Nálady a dojmy

Žáci se rozdělí na dvě skupiny. Každá dostane jeden obrázek s dílem impresionistických malířů, ale nesmí jej ukázat skupině druhé. Žáci si pozorně prohlédnou obrázek a zamyslí se, jak na něj obraz působí. Poté na papír napíší slova, která zachycují dojem z obrazu – minimálně 5 slov, na které vymyslí báseň a hudbu. Využít mohou kterékoliv hudební nástroje¹⁴⁵ - orffovské nástroje, nástroje Evy Jenčkové, klavír, flétny a jiné. Žáci si vyberou ty, které nejlépe vystihují daný obraz. K tomu mají na výběr jednu stupnici - pentatonickou, celotónovou či cikánskou. Každá skupina si vybere jednoho žáka, který zahraje stupnici na klavír či zvonkohru. Poté má za úkol v této stupnici improvizovat melodii. Další žák k melodii recituje vymyšlenou báseň. Po této básni se celá skupina přidá s hudbou, kterou vymyslela. Druhá skupina dostane do rukou více obrazů, z nichž se snaží uhádnout ten, který hudebně a textově předvádějí spolužáci. Poté se úlohy obou skupin vymění.

¹⁴⁵ Viz kapitola č. 3.1.3

Příklad výtvarných děl impresionistických malířů a popisu atmosféry:¹⁴⁶

- a) Vincent van Gogh – *Moře a lodě*: atmosféra ponurá, tajemná, smutná, divoká
- b) Claude Oscar Monet – *Imprese, východ slunce*: atmosféra mlhavá, tajemná, opuštěná, červánková, ranní
- c) Vincent van Gogh – *Pole před nemocnicí sv. Pavla*: atmosféra veselá, jasná, zářivá, letní
- d) Vincent van Gogh – *Hvězdná noc*: atmosféra divoká, rozbouřená, tajemná, děsivá, noční klid, před bouřkou

4.8.2 Modelová situace 4: Malba a pohybové činnosti

Cíl:	Schopnost výtvarně a pohybově vyjádřit své dojmy z hudebního díla, rozvoj komunikačních dovedností při skupinové práci, rozvoj improvizčních schopností, dovednost aktivně naslouchat, seznámení se s hudbou C. Debussyho
Charakteristika modelové situace:	Výtvarné vyjádření dojmů z impresionistického hudebního díla, nácvik skupinové sestavy s rekvizitou – netkaná textilie, nácvik individuální choreografie ve skupinách
Zážitek a činnost:	Zachycení dojmů, poslech, výtvarné a pohybové činnosti, učitelem řízená pohybová sestava
Poznatek:	Claude Debussy

Scénické ztvárnění

V tomto scénickém ztvárnění hrají tři žáci: vypravěč, Giraud, Debussy. Aktivita je vhodná pro žáky, kteří jsou seznámeni s impresionismem a s jeho hudbou.

Rozhovor Clauda Debussyho a Ernesta Girauda, bývalého Debussyho učitele. 1891:

Vypravěč: „*Debussy zahraje na klavír několik akordů.*“

Giraud: „*Co to má být?*“

Debussy: „*Neúplné akordy, splývající. Tón se musí utopit. A skončíme, kde chceme, vyjde dveřmi, jak kdo chce.*“

Vypravěč: „*Giraud udeří akord*“

Giraud: „*Ale když vezmu tohle, musí se to přece rozvést?*“

Debussy: „*Až naprší! Proč?*“

Giraud: „*Tak vám se to líbí?*“

Debussy: „*Ano, ano, ano!*“¹⁴⁷

¹⁴⁶ Obrazový materiál lze nalézt v příloze č. 1, F

¹⁴⁷ *Mistři klasické hudby*. Praha: WillMark, 2000, 2000 (23). ISSN 1212-6160. Str. 359

Claude Debussy

Claude Debussy byl typickým skladatelem impresionismu. Studoval na Pařížské konzervatoři, byl učitelem mecenášky P. I. Čajkovského, Naděždy von Meck, získal Římskou cenu za kantátu *Marnotratný syn* a žil dva roky v Římě. Celý svůj život se snažil oprostít francouzskou hudbu od německého vlivu R. Wagnera. Navázal na staré francouzské mistry z období středověku a rokoka.

Malba a pohybové činnosti

Žáci se rozdělí do několika skupin, nejlépe po čtyřech.¹⁴⁸ Každá skupina dostane bílou, netkanou textilii.¹⁴⁹ Učitel pustí vybranou skladbu z období impresionismu – například Claude Debussy: *Preludium k Faunovu odpoledni* nebo *Clair de Lune*, a žáci, na základě svých dojmů, namalují na textilii obraz, který nejlépe zachycuje náladu skladby. Netkaná textilie slouží jako rekvizita také při hudebně pohybovém projevu žáků. Žáci si mezi sebou vyberou spolužáka, který je bude vést při improvizované hře na zrcadlo. Každý se chytne jednoho rohu textilie a sleduje svého spolužáka, který má na hudební ukázkou pohybově improvizovat. Ostatní žáci ze skupiny jej pohybově napodobují. Žáci získají představu po hudební i pohybové stránce. Poté mají za úkol s pomocí učitele vymyslet choreografii ke stejné hudební ukázkě.¹⁵⁰

¹⁴⁸ Záleží na počtu žáků ve třídě

¹⁴⁹ O hmotnosti 20 gramů. Velikost jednotlivých čtverců netkané textilie by měla být 1,6 metrů krát 1,6 metrů. K malování na textilii jsou nejvhodnější ředěné temperované barvy.

¹⁵⁰ Příklady tanečního projevu s netkanou textilii jsou obsaženy v díle E. Jenčkové: *Hudba v současné škole, Sváteční chvílky nejen pro maminky*

5 ZÁVĚRY

Diplomová práce představila z pedagogického hlediska prezentaci slohových období na 2. stupni základních škol a středních školách. V první kapitole jsou analyzovány požadavky na učivo k prezentaci slohových období, které určují *Rámcové vzdělávací programy pro základní školy a gymnázia*. Druhá kapitola se věnuje zastoupení učiva dějin hudby v současně využívaných učebnicích hudební výchovy. Pozornost byla zaměřena na přítomnost poznatků, činnostních úkolů a příkladů poslechových skladeb vztahujících se k prezentaci slohových období.

Bylo zjištěno, že obsah *Rámcového vzdělávacího programu pro základní školy* je orientován především na rozvoj hudebnosti žáků, který při optimálním pedagogickém působení vede k lepšímu a trvalejšímu pochopení učiva. V *Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia* je učivo dějin hudby rozšířeno o další poznatky jako například vznik a vývoj hudby, hudební skladatelé a rozbory děl. Oba kurikulární dokumenty vychází vstříc školám, které si na jejich podkladě vytvoří vlastní *školní vzdělávací program*. Přínosem práce je tabulka s klíčovými slovy k charakteristice dějin hudby, která může učitelům pomoci při tvorbě *Školních vzdělávacích programů*.

Z rozboru základní řady učebnic hudební výchovy pro 2. stupeň základních škol a gymnázií bylo zjištěno, že u některých učebnic nebyla věnovaná dostatečná pozornost zážitkovému vyučování a získávání poznatků z triády zážitek, činnost, poznatek. Některé učebnice preferují příliš mnoho poznatků, jiné naopak málo. Některé učebnice nekorespondují s požadavky kurikulárních dokumentů, tj. preference hudebních činností před poznatky. Pro zvýšení zájmu o hudbu u současných žáků základních škol a gymnázií by bylo vhodné navýšit počet hudebních aktivit v učebnicích hudební výchovy. Doplnkovým materiálem mohou být alternativní učebnice, které obsahují velké množství činností a poznatků.

Na základě analýzy *Rámcových programů* a učebnic hudební výchovy byly zpracovány kapitoly *Pedagogická prezentace slohových období* a *Modelové situace k pedagogické prezentaci slohových období v hudební výchově*. Tyto kapitoly zaměřené na didaktizaci prezentace slohových období v hudbě jsou těžištěm celé práce a také přínosným praktickým materiálem do výuky. Jeho obsahem je souhrn

poznatků a hudebních činností, přičemž u některých z nich bylo využito i mezipředmětových vztahů.

Dalším přínosem práce je rejstřík doporučené literatury k prezentaci slohových období, příklady motivace, návrhy skladeb k činnostem, rozборы učebnic a tabulky s klíčovými slovy. Ke každému slohovému období jsou přiřazena klíčová slova, která charakterizují například společensko-historické podmínky, znaky hudby či hudební skladatele.

Práce charakterizuje optimální přístup k prezentaci slohových období v souladu s vyučovacími metodami integrativní povahy a může být inspirací pro učitele hudební výchovy. Navržené postupy mohou být využity i při prezentaci jiného učiva.

6 BIBLIOGRAFIE A POUŽITÉ ZDROJE

6.1 Odborná literatura a hudebniny

BALADA, Jan. Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007, 100 s. ISBN 978-80-87000-11-3.

BARVÍK, Miroslav. *Jak poslouchat hudbu*. 2. vyd. Praha: Práce, 1962.

CHARALAMBIDIS, Alexandros, Lukáš HURNÍK, Zbyněk CÍSAŘ, Jiří PILKA a Dalibor MATOŠKA. *Hudební výchova pro 6. ročník základní školy*. 2. vydání. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, a., 2008. ISBN 978-80-7235-296-8.

CHARALAMBIDIS, Alexandros. *Hudební výchova pro 7. ročník základní školy*. 2. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, a.s., 2005. ISBN 80-7235-297-0.

CHARALAMBIDIS, Alexandros, Zbyněk CÍSAŘ a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova pro 8. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, a.s., 1998, 151 s. ISBN 80-723-5041-2.

CHARALAMBIDIS, Alexandros, Jiří PILKA a Zbyněk CÍSAŘ. *Hudební výchova pro 9. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, a.s., 1998, 126 s. ISBN 80-7235-012-9

CHARALAMBIDIS, Alexandros, Zbyněk CÍSAŘ a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova I pro gymnázia*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, a.s., 2003. ISBN 80-7235-211-3.

CHARALAMBIDIS, Alexandros. *Hudební výchova pro gymnázia*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, a.s., 2003. ISBN 80-7235-219-9.

FALTUS, Leoš a Miloš ŠTĚDRŮŇ. *Formování hudby*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998. ISBN 80-210-1787-2.

FUČÍKOVÁ, Renáta. *Antonín Dvořák*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2012. Největší Češi. ISBN 978-80-7252-409-9.

HERDEN, Jaroslav. *Hudba jako řeč: o poslechu ve škole i doma : metodické poznámky k učebnicím 1. My pozor dáme a posloucháme, 2. My pozor dáme a (nejen) posloucháme*. 1. vyd. Praha: Scientia, 1998. ISBN 80-7183-126-3.

HERDEN, Jaroslav. *My pozor dáme a nejen posloucháme: posloucháme hudbu se žáky 2. stupně ZŠ a nižších ročníků osmiletých gymnázií*. Praha: Scientia, pedagogické nakladatelství, 1997. Učebnice pro základní školy (Scientia). ISBN 80-7183-087-9.

HERDEN, Jaroslav, Eva JENČKOVÁ a Jiří KOLÁŘ. *Hudba pro děti: vysokoškolská učebnice: studium učitelství pro 1. stupeň základní školy*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-522-X.

- HLOBIL, Emil. *Nauka o hudebních formách*. Praha: Státní hudební nakladatelství.
- HURNÍK Ilja, a Petr EBEN. *Česká Orffova škola*. Praha: Supraphon, 1982
- HURNÍK, Lukáš. *Tajemství hudby: hudební nauka s nadhledem*. 1. vyd. Praha: Grada, 2000. ISBN 80-7169-278-6.
- HURNÍK, Ilja. *Trubači z Jericha*. 4. Praha: Melantrich, 1985.
- JENČKOVÁ, Eva. *Hudba a pohyb ve škole*. 1. vyd. Hradec Králové: Orlice, 2002. Tandem (Orlice). ISBN 80-903115-7-1.
- JENČKOVÁ, Eva. *Hudba v současné škole základní řada: 1. Učivo 2. díl*. Hradec Králové: Tandem, 1996. ISBN 80-902808-3-8.
- JENČKOVÁ, Eva. *Setkání s hudební formou*.
- JENČKOVÁ, Eva. *Sváteční chvíle nejen pro maminky*. 1. vyd. Hradec Králové: Tandem, 2012. Hudba v současné škole. ISBN 978-80-86901-12-1.
- JENČKOVÁ, Eva. *Hudební portréty: Leoš Janáček*. Tandem.
- JURKOVIČ, Pavel. *Instrumentální soubor: na základní škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988.
- JURKOVIČ, Pavel. *Živá hudba minulosti ve škole*. Muzikservis, 1999.
- JEŘÁBEK, Jan. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2013.
- KOFROŇ, Jaroslav. *Učebnice harmonie*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958.
- KNOPOVÁ, Blanka. *Činnosti hudebně pohybové v systému hudebního vzdělávání na ZŠ a SŠ: (didaktika hudební výchovy)*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005. ISBN 80-210-3911-6.
- MIHULE, Jaroslav a Miroslav STŘELÁK. *Hudební výchova pro 6. ročník základní školy*. Vyd. 2., přeprac., ve Fortuně 1. Praha: Fortuna, 1997, 237 s. ISBN 80-7168-390-6.
- MIHULE, Jaroslav, Miroslav STŘELÁK a Pavel JURKOVIČ. *Hudební výchova 7 pro sedmý ročník základní školy*. 3., upr. vyd., 1. vyd. ve Fortuně. Praha: Fortuna, 1996. ISBN 80-7168-305-1.
- MIHULE, Jaroslav, Ivan POLEDŇÁK a Petr MAŠLÁŇ. *Hudební výchova pro 8. ročník základní školy*. Vyd. 2. Praha: Fortuna, 1997, 254 s. Učebnice pro základní školy. ISBN 80-7168-496-1.
- MIHULE, Jaroslav, František MOURYC a Petr MAŠLÁŇ. *Hudební výchova pro 9. ročník základní školy a pro víceletá gymnázia*. 2., upr. vyd. Praha: Fortuna, 1999, 261 s. ISBN 80-7168-666-2.

Mistři klasické hudby. Praha: WillMark, 2000, **2000**(23). ISSN 1212-6160.

Mistři klasické hudby. Praha: WillMark, 2001, **2001**(56). ISSN 1212-6160.

MRÁZ, Bohumír. *Dějiny výtvarné kultury: [učebnice pro 2. ročník studijních oborů skupiny 82]*. 2., upr. vyd., 1. vyd. Idea servis. Praha: Idea servis, 1995. ISBN 80-85970-01-5.

MRÁZ, Bohumír. *Dějiny výtvarné kultury*. 1. vyd. Praha: Idea servis, 1997. ISBN 80-85970-13-9.

SEDLÁK, František. *Didaktika hudební výchovy 2: na druhém stupni základní školy*. 2. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.

SMOLKA, Jaroslav. *Dějiny hudby*. Vyd. 1. Brno: TOGGA agency, 2001. ISBN 80-902912-0-1.

SOUŠKOVÁ, Dana. *Hudební druhy a žánry*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007-. ISBN 978-80-7041-393-7.

SOUŠKOVÁ, Dana. *Hudební druhy a žánry: Studijní texty pro předmět hudební formy 2*.

ŠULA, Jan. *Letem českým muzikantským světem*. Vyd. 1. Ústí nad Orlicí: Ofis, 2010. ISBN 978-80-7405-068-8.

ŠEDIVÝ, Jakub a Lucie ROHLÍKOVÁ. *Hudební výchova: pro 6. – 7. ročník základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2013-, ^^sv. ISBN 978-80-7238-901-8.

VÍTEK, Bohuslav. *Přehled dějin hudby: faktografický soubor hlavních údajů a poznatků pro předmět Dějiny hudby*. 1. vyd. Pardubice: Luděk Šorm, 1994. ISBN 80-901702-0-X.

ZENKL, Luděk. *ABC hudebních forem*. 3. vyd. Praha: Editio Praga, 1999. ISBN 80-7058-472-6.

6.2 Internetové zdroje

ARTMUSEUM.CZ: Renesanční umění. *ARTMUSEUM.CZ* [online]. Martina Glenn, ©1999-2016 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/smery_list.php?smer_id=94

ARTMUSEUM.CZ: Romantismus. *ARTMUSEUM.CZ* [online]. Martina Glenn, ©1999-2016 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/smery_list.php?smer_id=97

Angélique: Ve světě krále slunce: Móda doby krále slunce. *Angélique: Ve světě krále slunce: Otevřená encyklopedie* [online]. 2007 [cit. 2016-04-13]. Dostupné z: <http://www.angelique.cz/moda-17-stoleti-ucesy-a-paruky.php>

Barokní architektura v Čechách [online]. [cit. 2016-04-11]. Dostupné

z: <http://lide.gymcheb.cz/~makomig/Baroko/anotace.html>

Dějinná období. *Historický blog* [online]. 2013 [cit. 2016-04-11]. Dostupné

z: <http://historicky.blog.cz/0807/dejinna-obdobi>

Dějiny hudby: Romantismus. *Informační systém Masarykovy univerzity: Veřejné služby Informačního systému* [online]. [cit. 2016-04-13]. Dostupné

z: https://is.muni.cz/el/1441/podzim2012/HV7BP_DH3/um/is/kurz.pdf

Dějiny hudby: Romantismus. *Informační systém Masarykovy univerzity: Veřejné služby Informačního systému* [online]. [cit. 2016-04-13]. Dostupné

z: https://is.muni.cz/el/1441/podzim2012/HV7BP_DH3/um/is/kurz.pdf

Dějiny umění: Romantismus. *Dějiny umění* [online]. Vojtěch Skotnica, 2010 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://dejinyumeni.euweb.cz/ROMANTISMUS.HTML>

Dějiny odívání v Evropě. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie* [online]. [cit. 2016-04-13]. Dostupné

z: https://cs.wikipedia.org/wiki/D%C4%9Bjiny_od%C3%ADv%C3%A1n%C3%AD_v_Evrop%C4%9B

Dílo barokního mistra J. S. Bacha bylo málem zapomenuto. *Česká televize: Otevřená encyklopedie* [online]. 2016 [cit. 2016-04-13]. Dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1327026-dilo-barokniho-mistra-j-s-bacha-bylo-malem-zapomenuto>

Egypt. *Dějepis.com* [online]. Václav Němec, ©1997-2016 [cit. 2016-04-11].

Dostupné z: <http://www.dejepis.com/ucebnice/egypt/>

František Antonín Špork. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie* [online]. [cit. 2016-04-16]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ek_Anton%C3%ADn_%C5%A0pork

HEIDROVÁ, Hana Adámková. *DĚJINY HUDBY: pro studenty hudebního gymnázia* [online]. Ostrava, 2010 [cit. 2016-04-11]. Dostupné

z: http://hudobnik.wbl.sk/dejiny_hudby_-_skripta_-_srpen_2010.pdf

HERDEN, J. Školní formy sémantické analýzy. *e-Pedagogium* (on-line), 2003, roč. 3, č. 1 - mimořádné. [cit. 2016-4-13]. Dostupné na

www: <<http://epedagog.upol.cz/eped1.2003/mimo/clanek17.htm>>. ISSN 1213-7499.

Johann Sebastian Bach. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie* [online]. [cit. 2016-04-13]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Johann_Sebastian_Bach

Malířství. *Baroko* [online]. [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.barokoo.wz.cz/malirstvi.html>

Má Vlast (Vltava). *Wikipedie: Otevřená encyklopedie* [online]. [cit. 2016-04-13]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Vltava_\(M%C3%A1_vlast\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Vltava_(M%C3%A1_vlast))

Osobnosti.cz: Antonio Vivaldi. *Osobnosti.cz: Tiskali.cz* [online]. Tiscali Media, 2016 [cit. 2016-04-16]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ek_Anton%C3%ADn_%C5%A0pork

Přehled dějin evropského umění: Umění evropského klasicismu a romantismu [online]. [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://duoppa.ff.cuni.cz/shared/files/prehled%20cz%20sylaby/25%20Umeni%20evropskeho%20klasicismu%20a%20romantismu.pdf>

Renesance a humanismus. *Dějepis.com* [online]. Václav Němec, ©1997-2016 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.dejepis.com/ucebnice/renesance-a-humanismus/>

Romantismus ve světové literatuře /1. polovina 19. století/. *Český jazyk a literatura* [online]. [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.stredoskolskaliteratura.kvalitne.cz/index.php?clanek=romantismus-ve-svetove-literature>

Romantismus ve světové a české literatuře. *VysokeSkoly.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.vysokeskoly.cz/maturitniotazky/cesky-jazyk/romantismus-ve-svetove-a-ceske-literature>

Romantismus. *Metodický portál: Inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. Národní ústav pro vzdělávání [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: http://wiki.rvp.cz/Kabinet/Ucebni_texty/V%C3%BDtvarn%C3%A1_v%C3%BDchova/D%C4%9Bjiny_v%C3%BDtvarn%C3%A9ho_um%C4%9Bn%C3%AD/Um%C4%9Bn%C3%AD_19._stolet%C3%AD/Socha%C5%99stv%C3%AD/Romantismus

Světové dějiny tance a baletu. *AMU=DAMU+FAMU+HAMU* [online]. [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://moodle.amu.cz/course/view.php?id=314>

Úvod do pravěku. *Dějepis.com* [online]. Václav Němec, ©1997-2016 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.dejepis.com/ucebnice/uvod-do-praveku/>

Umělecké styly: Romantismus - móda. *Umělecké styly* [online]. 2015 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.umeleckestyly.estranky.cz/clanky/romantismus/romantismus---moda.html>

ViriGalilaei (Ascension, Introit). *YouTube.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-04-13]. Dostupné

z: <https://www.youtube.com/watch?v=0G2j5qktpE4&list=PLjZLyioqJjMqH0q4ilyXmtP4jqVXWIXiN>

Virtuální muzikologie: Romantismus. *Virtuální muzikologie: Bohuslav Vitek: Přehled dějin hudby* [online]. Luděk Šorm, 2016 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://dejiny.hudby.cz/public/kapitola.phtml?kapitola=356>

Workoholismus - když s prací nejde přestat. *O psychologii.cz: Otevřená encyklopedie* [online]. 2015 [cit. 2016-04-13]. Dostupné z: <http://www.opsychoologii.cz/clanek/207-workoholismus-kdyz-s-praci-nejde-prestat/>

YouTube.cz. *YouTube.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=KjHNEbVKIGk>

6.3 Zdroje obrázků

Obrázek 1:

Hudba: Pravěká hudba. *Experimentální archeologie* [online]. [cit. 2016-04-13]. Dostupné z: <http://www.mamuti.cz/experimenty/hudba.aspx>

Obrázek 2:

Seikilova píseň - i noty. *Tabvla Romana* [online]. [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://tabularomana.blog.cz/1011/seikilova-pisen-i-noty>

Obrázek 3:

Kryštof Harant z Polžic a Bezdružic. *Hrad a zámek Klenová* [online]. 2005 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://klenova.dejepis.info/krystof-harant-z-polzic-a-bezdruzic/>

Obrázek 4:

Móda renesanční. *Textil forum* [online]. 2016 [cit. 2016-04-13]. Dostupné z: <http://www.textilforum.cz/historie-a-moda/renesance/moda-renesancni>

Obrázek 5:

Marc - Antonie Charpentier. *Wikipedie* [online]. [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Marc-Antoine_Charpentier

Obrázek 6:

CHARALAMBIDIS, Alexandros. *Hudební výchova pro gymnázia*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, a.s., 2003. ISBN 80-7235-219-9. str. 1000

Obrázek 7:

Jaro v Bílých Karpatech. *Maxitrip.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-04-13]. Dostupné z: <http://www.maxitrip.cz/destinace/evropa/cesko/bile-karpaty/vyskovec/jaro-v-bilych-karpatech>

Obrázek 8:

In - počasí: Začalo meteorologické léto. *In - počasí* [online]. [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: <http://www.in-pocasi.cz/clanky/vyznacne/leto-1.6.2014/>

Obrázek 9:

Divadelní soubor Řevnice. *Divadelní soubor Řevnice* [online]. 2011 [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: <http://www.divadlorevnice.cz/products/vazeni-divadelnici-hezky-den-a-podzim-/>

Obrázek 10:

Rukavice připravit, v neděli dorazí opravdová zima. Magazín pro aktivní seniory [online]. 2015 [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: <http://www.i60.cz/clanek/detail/6344>

Obrázek 11:

Concerto for 2 Violins in A minor, RV 522 (Vivaldi, Antonio): Completescore. IMSLP: Petrucci Music Library [online]. [cit. 2016-04-13]. Dostupné z: [http://imslp.org/wiki/Concerto_for_2_Violins_in_A_minor,_RV_522_\(Vivaldi,_Antonio\)](http://imslp.org/wiki/Concerto_for_2_Violins_in_A_minor,_RV_522_(Vivaldi,_Antonio))

Obrázek 12:

JENČKOVÁ, Eva. *Hudba v současné škole základní řada: 1. Učivo 2. díl*. Hradec Králové: Tandem, 1996. ISBN 80-902808-3-8.

Obrázek 13:

JENČKOVÁ, Eva. *Hudba a pohyb ve škole*. 1. vyd. Hradec Králové: Orlice, 2002. Tandem (Orlice). ISBN 80-903115-7-1.

Obrázek 14:

Slavné obrazy: Naše nabídka. *Slavné obrazy: Reprodukce obrazů a rámování* [online]. [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.slavneobrazy.cz/vsechny-reprodukce/impressionismus/do-zluta>

Obrázek 15:

Slavné obrazy. *Slavné obrazy: Reprodukce obrazů a rámování* [online]. [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: [http://www.slavneobrazy.cz/monet-claude-dojem-vychazejici-slunce-\(imprese\)-ido-59](http://www.slavneobrazy.cz/monet-claude-dojem-vychazejici-slunce-(imprese)-ido-59)

Obrázek 16:

Slavné obrazy. *Slavné obrazy: Reprodukce obrazů a rámování* [online]. [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.slavneobrazy.cz/gogh-vincent-more-u-saintes-maries-ido-1717#at>

Obrázek 17:

Umělecké styly: Impresionismus. *Umělecké styly* [online]. 2015 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.umeleckestyly.estranky.cz/fotoalbum/impressionismus/impressionismus/134.jpg.html>

Obrázek 18:

Nápěvky dětské mluvy. Píše Leoš Janáček. *Český lid* [online]. [cit. 2016-04-13]. Dostupné z: <http://tyfoza.no-ip.com/ceskylid/html/knihy/ceskylid13/texty/0014-0027.htm>

Obrázek 19:

JENČKOVÁ, Eva. Hudební portréty: Leoš Janáček. Tandem.

Obrázek 20:

Blog: In adiutorium [online]. [cit. 2016-03-26].

Dostupné z: <http://www.inadiutorium.cz/blog.php?kategorie=Projekt>

Obrázek 21:

Psalterium: Supplementum [online]. 2007, 1(5.) [cit. 2016-04-26].

Dostupné z: http://zpravodaj.sdh.cz/files/pr_iv_07.pdf

Obrázek 22:

Workoholismus - když s prací nejde přestat. O psychologii.cz: Otevřená encyklopedie [online]. 2015 [cit. 2016-04-13]. Dostupné z: <http://www.opsychologii.cz/clanek/207-workoholismus-kdyz-s-praci-nejde-prestat/>

Obrázek 23:

Pasov poji s Čechy nejen pivo, ale i Rudolf II. a Zlatá stezka. Novinky.cz [online]. Borgis, 2016 [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/cestovani/247482-pasov-poji-s-cechy-nejen-pivo-ale-i-rudolf-ii-a-zlata-stezka.html>

Obrázek 24:

Johann Sebastian Bach. Wikipedie: Otevřená encyklopedie [online]. [cit. 2016-04-13]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Johann_Sebastian_Bach

Obrázek 25:

Angélique: Ve světě krále slunce: Móda doby krále slunce. Angélique: Ve světě krále slunce: Otevřená encyklopedie [online]. 2007 [cit. 2016-04-13]. Dostupné z: <http://www.angelique.cz/moda-17-stoleti-ucesy-a-paruky.php>

Obrázek 26:

Tricetiletá válka [online]. Baroch [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: <http://www.tricetiletavalka.webzdarma.cz/>

Obrázek 27:

Buďte mistry improvizace. Neoluxor: Knihkupectví [online]. Refresh.cz [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: <http://neoluxor.cz/ucebnice/budte-mistry-improvizace--192798/>

Obrázek 28:

Dílo barokního mistra J. S. Bacha bylo málem zapomenuto. Česká televize: Otevřená encyklopedie[online]. 2016 [cit. 2016-04-13]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1327026-dilo-barokniho-mistra-j-s-bacha-bylo-malem-zapomenuto>

Seznam použitých symbolů:

Námět aktivity

HAVRDOVÁ, Marcela. *Pracovní list 6: Anglický jazyk* [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: https://www.google.cz/url?sa=i&rct=j&q=&esrc=s&source=images&cd=&ved=0ahUKEwjHrfys-a_MAhVHShQKHdCzCYoQjRwIBw&url=http%3A%2F%2Fdumy.cz%2Fstahnout%2F103816&bvm=bv.120551593,d.d24&psig=AFQjCNF5wvBK4fNmxSyoXbfs2XGvy-JZTA&ust=1461885274336706&cad=rjt

Doporučená skladba k poslechu

Ikonka pro poslech (listen icon). *Jitka Vachtová: Vzdělávání a software* [online]. [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <http://www.itcek.cz/article/show/437>

Poznatek

ROYALTY FREE STOCK PHOTOS, VECTORS AND ILLUSTRATIONS: Vector - Graduation cap symbol on gray. *ROYALTY FREE STOCK PHOTOS* [online]. 2016 [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: http://www.123rf.com/photo_25402204_graduation-cap-symbol-on-gray.html

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 Obrazový a notový materiál

A) Marc-Antonie Charpentier: Te Deum – Preludium

1. Melodický part

The musical score is written in G major (one sharp) and 3/4 time. It consists of 11 staves of music. The notation includes various note values (quarter, eighth, sixteenth notes), rests, and accidentals. There are first endings marked with a bracket and the number '1.'. Section labels 'A', 'B', and 'C' are placed below the staff lines. The score concludes with a final double bar line and a repeat sign.

2. Rytmický part

The musical score is divided into two columns. The left column contains seven systems of music, and the right column contains seven systems. Each system consists of a grand staff with a treble clef on top and a bass clef on the bottom. The notation includes various rhythmic patterns, rests, and first endings. The first ending is marked with a bracket and the number '1.' above it. The score is written in 4/4 time.

Díl A:

1. Řádek – Dřívka
2. Řádek – Bonga
3. Řádek – Činely

Díly B a C:

1. Řádek – Dřívka
2. Řádek – Triangl
3. Řádek - Bubínek

3. Harmonický part

ZVONKOHRA - 1. hlas

Díl B

A.....H	A	H.....AIS	H	A	A
A.....H	A				

Díl C

A.....A	H	A.....H	AIS	A	H
A.....H	A				

ZVONKOHRA - 2. hlas

Díl B

D.....D	CIS	G.....FIS	FIS	CIS	D
CIS.....E	CIS				

Díl C

D.....CIS	E	D.....G	FIS	H	E
CIS.....E	A				

B) Antonio Vivaldi: Čtvero ročních dob

Obrázek 7 - Jaro¹⁵¹

Obrázek 8 - Léto¹⁵²

Obrázek 9 - Podzim¹⁵³

Obrázek 10 - Zima¹⁵⁴

¹⁵¹ Jaro v Bílých Karpatech. Maxitrip.cz [online]. 2015 [cit. 2016-04-13]. Dostupné z: <http://www.maxitrip.cz/destinace/evropa/cesko/bile-karpaty/vyskovec/jaro-v-bilych-karpatech>

¹⁵² In - počasí: Začalo meteorologické léto. In - počasí [online]. [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: <http://www.in-pocasi.cz/clanky/vyznacne/leto-1.6.2014/>

¹⁵³ Divadelní soubor Řevnice. Divadelní soubor Řevnice [online]. 2011 [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: <http://www.divadlorevnice.cz/products/vazeni-divadelnici-hezky-den-a-podzim/>

¹⁵⁴ Rukavice připravit, v neděli dorazí opravdová zima. Magazín pro aktivní seniory [online]. 2015 [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: <http://www.i60.cz/clanek/detail/6344>

C) Ukázka notové partitury

Allegro

The image displays a musical score for a symphony orchestra, divided into three systems. The first system includes Violino I solo, Violino II solo, Violini I, Violini II, Viole, and Bassi e Continuo. The second system includes V. I solo, V. II solo, V. I, V. II, Vle, and Ba. e Cont. The third system includes V. I solo, V. II solo, V. I, V. II, Vle, and Ba. e Cont. The score is written in treble and bass clefs with a common time signature (C). The tempo is marked 'Allegro' and the dynamics are marked 'f' (forte). The notation includes various rhythmic patterns, such as sixteenth and thirty-second notes, and rests.

V. I solo *tr*

V. II solo *p* *tr*

V. I *p*

V. II *p*

Vle *p*

Ba. e Cont. *p*

V. I solo *tr*

V. II solo *tr*

V. I

V. II

Vle

Ba. e Cont.

V. I solo *f*

V. II solo *f*

V. I *f*

V. II *f*

Vle *f*

Ba. e Cont. *f*

V. I solo *p* *tr* *tr*

V. II solo *p* *tr* *tr*

V. I *p*

V. II *p*

Vle *p*

Ba. e Cont. *p*

Obrázek 11 – Antonio Vivaldi: Koncert pro dvoje housle "L'estroArmonico"¹⁵⁵

D) Grafický part

W. A. MOZART

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14

VYSVĚTLIVKY SYMBOLŮ

hra na tělo	hudební nástroje
● tleskání	rohůček
x pleskání	dráček
△ lusání	trantl
○ podupy	bubinek
l pleskání o stehna	dřevěný blok
↓ tleskání o hřbet ruky	pačková na činel
↘ gesto rukou shora dolů	glissando (valcha, drhlo)
→ liché trrr.....	lehké vibrato

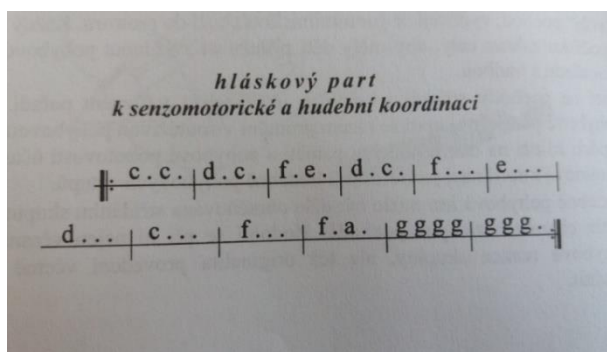
47

Obrázek 12 – W. A. Mozart: Malá noční hudba – část 1. věty¹⁵⁶

¹⁵⁵ Concerto for 2 Violins in A minor, RV 522 (Vivaldi, Antonio): Completescore. IMSLP: Petrucci Music Library [online]. [cit. 2016-04-13]. Dostupné z: [http://imslp.org/wiki/Concerto_for_2_Violins_in_A_minor,_RV_522_\(Vivaldi,_Antonio\)](http://imslp.org/wiki/Concerto_for_2_Violins_in_A_minor,_RV_522_(Vivaldi,_Antonio))

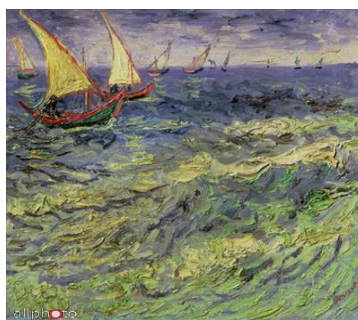
¹⁵⁶ JENČKOVÁ, Eva. *Hudba v současné škole základní řada: 1. Učivo 2. díl*. Hradec Králové: Tandem, 1996. ISBN 80-902808-3-8.

E) Hláskový part

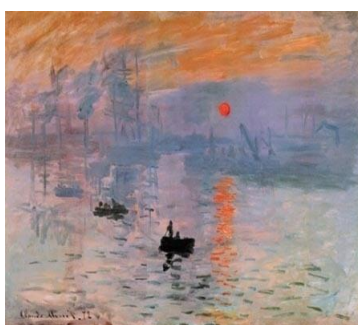

Obrázek 13 – W. A. Mozart: Sonáta C dur – část 1. věty¹⁵⁷

F) Impresionismus – Hudební aktivita *Nálady a dojmy*

Obrázek 14 – Vincent van Gogh: Moře a loď¹⁵⁸

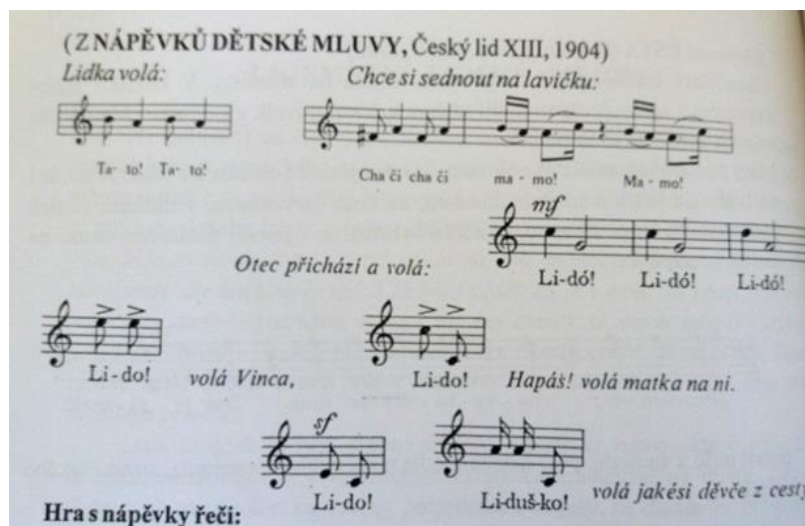

Obrázek 15 – Claude Oscar Monet: Imprese, východ slunce¹⁵⁹

¹⁵⁷ JENČKOVÁ, Eva. *Hudba a pohyb ve škole*. 1. vyd. Hradec Králové: Orlice, 2002. Tandem (Orlice). ISBN 80-903115-7-1.

¹⁵⁸ Slavné obrazy: Naše nabídka. *Slavné obrazy: Reprodukce obrazů a rámování* [online]. [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.slavneobrazy.cz/vsechny-reprodukce/impressionismus/do-zluta>

¹⁵⁹ Slavné obrazy. *Slavné obrazy: Reprodukce obrazů a rámování* [online]. [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: [http://www.slavneobrazy.cz/monet-claude-dojem-vychazejici-slunce-\(imprese\)-ido-59](http://www.slavneobrazy.cz/monet-claude-dojem-vychazejici-slunce-(imprese)-ido-59)

Obrázek 19 - Příklad notového zápisu nápěvků mluvy¹⁶³

H) Gregoriánský chorál

Obrázek 20 – Příklad gregoriánského chorálu¹⁶⁴

Obrázek 21 – Příklad gregoriánského chorálu¹⁶⁵

¹⁶³ JENČKOVÁ, Eva. Hudební portréty: Leoš Janáček. Tandem.

¹⁶⁴ Blog: *In adiutorium* [online]. [cit. 2016-03-26].

Dostupné z: <http://www.inadiutorium.cz/blog.php?kategorie=Projekt>

¹⁶⁵ *Psalterium: Supplementum* [online]. 2007, 1(5.) [cit. 2016-04-26].

Dostupné z: http://zpravodaj.sdh.cz/files/pr_iv_07.pdf

Příloha č. 2 Pracovní listy

A) Baroko: vědomostní doplňovačka

1. Období baroka je považováno za období válek a nejistot. Příkladem toho je /Třicetiletá/válka, která se odehrála v letech 1618 – 1648. Lidé měli v období baroka pocit marnosti a pomíjivosti lidského života. Rozrůstala se autorita církve a absolutistická moc panovníka.

2. Hlavními rysy jsou dynamičnost, velká zdobnost, monumentalita, /nEdůvěra/ v rozum.

3. V módě se veškerá šlechta snažila napodobit francouzskou módu /LuDvíka/ XIV. Důležitou částí oděvu byl korzet s hlubokým výstřihem. Rukávy bývaly dlouhé, postupně se zkracovaly, sukně byla bohatě řasena a protažena až do vlečky.

4 V architektuře se užívali oblouky a /Elipsy/. Na výzdobu se používalo často zlato, štuk a umělý mramor. Oblíbené byly klenby, například křížová klenba.

5. V malířství bylo oblíbeným motivem lidské tělo, ale také zátiší, obraz krajiny či lovecká scéna se zvířaty. Novou malířskou technikou byla metoda /šerosvitU/.

6. V hudbě se dostávají do popředí dur - /Mollové/ tóniny, které nahrazují dosavadní církevní tóniny. Hudební myšlení je melodicko-harmonické a nahradilo dosavadní myšlení polymelodické.

7. Vznikají nové nebo se rozšiřují staré formy, jako například /FugA/, koncert, taneční suita, opera, oratorium, a další. Vůbec první dochovaná barokní opera, kterou složil Jacopo /PeRi/ nese název Euridice.

8. Rozvíjí se barokní instrumentář. Většina nástrojů pochází z renesance, ale prochází úpravami. Známé jsou například viola da gamba a da braccio, theorba, loutna, klarina, /tymPány/.

9. Nejvýraznějšími hudebními osobnostmi v tomto období jsou Johann /SEbastian/ Bach, Georg Fridrich Händel, Antonio Vivaldi, Johann Pachelbella další.

10. K nejznámějším dílům Johanna Sebastiana Bacha řadíme /BraNiborské/ koncerty. Georg Fridrich Händel komponoval hudbu pro venkovní produkci, jedná se o Hudbu k ohňostroji a Vodní hudbu.

11. Neméně známými díly jsou /ČTvero/ ročních dob od Anotonia /Vivaldiho/ a Pachelbelův Canon, který se zařazuje často do svatebního repertoáru.

12. Hlavním rysem dynamiky se stala /tErasovitá/ dynamika.

Nabídka slov: šerosvitU, tymPány, Čtvero, BraNiborské, Mollové, SEbastian, Elipsy, iErasovitá, PeRi, nEdůvěra, Vivaldiho, Fuga, LuDvíka, Třicetiletá

-- ---- Ch-----R

Tajenka: Te Deum – Charpentier

B) Grafický part – A. Vivaldi: L'estro Armonico

Legenda

I	Nota osminová	Pleskání o hřbet ruky
O	Nota čtvrt'ová	Tleskání
§	Nota půlová	Pleskání o stehna
C	Nota celá	Podupy
-----	Pomlka celá	
+	Konec	

Part pro učitele

Partitura

Tutti - 1	OO §	OO §	OO §	§ §	§ §	OOOO	OOOO
Solo - 1	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
Tutti - 2	OOOO	OO §	C	C	C	C	OIIOI
Solo - 2	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
Tutti - 3	OIIOI	OII §	-----	-----	-----	-----	-----
Solo - 3	-----	-----	§ OO	§ OO	§ §	§ §	OOOO
Tutti - 4	-----	OOOO	OOOO	OO §	-----	-----	-----
Solo - 4	OOOO	-----	-----	-----	§ OO	§ OO	§ §
Tutti - 5	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
Solo - 5	§ §	C	C	C	C	OIIOI	OIIOI
Tutti - 6	-----	C	C	II	+		
Solo - 6	OIIOI	-----	-----	-----	+		

Party pro žáky:

Sólo

16 -----	§ OO	§ OO	§ §	§ §	OOOO	OOOO
3 -----	§ OO	§ OO	§ §	§ §	C	C
C	C	OIIIOII	OIIIOII	OIIIOII	3 -----	+

Tutti

OO §	OO §	OO §	§ §	§ §	OOOO	OOO O
OOOO	OO §	C	C	C	C	OIIIOII
OIIIOII	OII §	6 -----	OOOO	OOOO	OO §	11 ---- ----
C	C	II	+			

C) Riskuj - Romantismus

OBECNÉ ZNAKY
100 – V jakém století vznikl romantismus? 19. století   200 – Jaké jsou náměty romantických malířů? Temné krajiny a lesy, osamocení hrdinové, hrdina zmítaný smutkem a vášní   300 – Kam se přestěhovala hudební produkce? Do velkých sálů a divadel   400 - Hlavní rysy romantického umění? Odklon od rozumu, zájem o vnitřní život člověka, city, sny, fantazie, návrat k přírodě, zájem o historii   500 – Tento hudební nástroj byl součástí většiny domácností. Poznáte ho podle zvuku? Klavír
HUDEBNÍ ŽÁNRY
100 – Co je programní symfonie? Cyklická skladba s jednotným mimohudebním námětem   200 – Co je symfonická báseň? Jednovětá orchestrální skladba, ve které skladatel hudebními prostředky vyjadřuje mimohudební námět.   300 - Co je to opereta? Střídání mluvených dialogů se zpěvem a tancem.   400 – Co je tzv. realistická opera? Odmítání romantického snění, důraz na realitu. Často o lidech na okraji společnosti. Prostí hrdinové, podsvětí.   500 - Co byla tzv. velká francouzská opera? Velké herecké i orchestrální obsazení, velké sbory, baletní scény, nákladná výprava a jevištní efekty. Například G. Rossini: Vilém Tell
HUDEBNÍ SKLADATELÉ
100 – Komu se přezdívá <i>mistr písně</i>? Franz Schubert   200 – Komu se přezdívalo <i>báseň klavíru</i>? Fryderyk Chopin   300 – Jaký skladatel a hudební kritik musel ukončit dráhu klavírního interpreta kvůli pochroumané ruce? Robert Schumann   400 – Kdo je zakladatel německé romantické opery, který ve své tvorbě používá pohádková témata? Carl Maria von Weber   500 – Jmenuj hlavního představitele francouzské realistické opery – Georges Bizet

POSLECH HUDEBNÍCH DĚL S URČENÍM NÁZVU A SKLADATELE

- 100** – Georges Bizet: Carmen: Píseň Toreádora
200 – Charles Gounod: Ave Maria
300 – Jacques Offenbach: Orfeus v podsvětí - Kankán
400 – Felix Mendelssohn-Bartholdi: Sen noci svatojánské – Svatební pochod
500 – Gioacchino Rossini: Vilém Tell - Předehra

D) Edvard Grieg – Život a dílo

A) Edvard Grieg vyrostl v norském městě Bergen. Škola jej nebavila, pouze hudba, a jen díky náhodě se jí mohl věnovat.
A) Město Bergen navštívil slavný houslista Ole Bull. Edwardovi rodiče jej chtěli poznat, a tak ho pozvali na návštěvu. Když uslyšel Edwarda improvizovat na klavír, přesvědčil jeho otce, aby jej pustil studovat na Lipskou konzervatoř.
B) Na konzervatoři nepatřil mezi vzorné žáky. Umělecky si neporozuměl se svým profesorem klavíru, požádal tedy o přestoupení. Něco takového však bylo v té době ohromnou „drzostí“. Kromě toho měl problémy s pravidly kontrapunktu a kompozicí, neboť tehdejší profesory rušil jeho severský styl. Přesto přitahoval stále větší pozornost. Všiml si jej Carl Reinecke, díky kterému se Edvard dostal do širšího povědomí.
B) Griegovu hudebnímu rozvoji velmi pomohlo prostředí, v němž se vzdělával. V minulosti zde působili například Johann Sebastian Bach, Felix Mendelssohn - Bartholdy, Robert Schumann a další. Přesto jej nejvíce inspirovala jeho vlast. Norská příroda a folklór, jako jsou lidové nápěvky a tance.
C) Po návratu domů uspořádal koncert, aby se dostal do povědomí lidí. V roce 1863 se přestěhoval do Kodaně, přezdívané "Paříž severu", aby mohl nadále rozvíjet své hudební nadání. Zde se sprátil s Norem Richardem Nordraakem, autorem norské hymny, jehož zásluhou pochopil norskou lidovou píseň i svoji vlastní povahu. Společně se dali vlastní cestou, ze které vzešla nová severská škola.
C) Dalším místem jeho působení se po Nordraakově smrti stalo Oslo. Zde slavil společně se svou vyvolenou, zpěvačkou a sestřenicí Ninou Hagerupovou, další úspěchy.
C) Edvard Grieg poslal své dílo uznávanému skladateli Franzi Lisztovi. Griegova hudba jej uchvátila natolik, že ho pozval k sobě domů. Taková podpora byla pro Edwarda velmi důležitá.
D) Za své působení v hudební oblasti jej univerzita v Cambridgi jmenovala čestným doktorem. Stejný titul získal i Antonín Dvořák. Zemřel v roce 1907 v Bergenské nemocnici.
D) Napsal mnoho děl. Velmi známý je jeho klavírní koncert a moll Op. 16, ale neméně významná je jeho scénická tvorba. V této tvorbě spolupracoval s Björnstjene Björnson, strýcem Nordraaka a Henrikem Ibsenem. K Ibsenově hře Peer Gynt napsal dvě orchestrální suity, které jsou dodnes velmi oblíbené.
D) Nejznámějšími částmi jsou například Jitřní nálada, Jeskyně krále duchů, Aasina smrt, Anitřin tanec či Solvejžina píseň.
1) V úvodní část suity začíná předehra, která uvádí celé dílo. Obsahuje všechny charakteristické myšlenky a témata, která používá v dalších větách. Na úvodu zazní téma mladého Peera ve fortisimu, střídá jej téma Solvejžiny písně, které je oproti tomu tesklivé. Solvejg byla do Peera zamilovaná, on ji ale opustil. Čekala na něj celý život a Peer se k ní vrátil až ve stáří, kdy byla stará a slepá. Do melodie klarinetu se snaží dostat téma <i>svatebního hallingu</i>, ale téma Peera všechny ostatní přebije až do konce předehry.
1) Druhá část se nazývá Jitřní nálada. Grieg se inspiroval Norskou přírodou, vykresluje paprsky ranního slunce, které prosvěćují čirý vzduch a naplňují duši svěžestí. Skladatel si vystačil s jedním tématem.

2) Aasina smrt pojednává o umírání Peerovi matky, která leží slabá a nemocná. Peer matce vypráví příběh, aby jí rozptýlil. Téma je vystavěné na vzestupném motivu. Postupně graduje do fortissima, přičemž po vrcholu nastupuje zlom, kdy se motiv převrací v sestupný sled pŭltónů. Dynamika se zeslabuje, matka Peera umírá.
2) V části Anitřin tanec se Peer ocitá v Africe. Zde se mu zalíbila dcera arabského náčelníka Anitra, která pro Peera tancuje – její tanec je elegantní, ale i svůdný a nezávislý. Charakterizuje prohnanou dívku. Její téma zní v mazurkovém rytmu.
3) Dcera krále hor a vládce duchů zavedla Peera do jeskyně. Trolové se shromažďují a chtějí Peera za jeho troufalost potrestat. Pizzicato smyčců představuje pochodové téma. Stále se zesiluje a zrychluje. Končí výkřikem trolů: "Skolte ho!"
3) Peer se ocitá se na svatbě v Haegegstadu. Chce si zatančit s některou z dívek, ty se mu ale vyhýbají. On v hloupém žertu unese nevěstu Ingrid do hor, kde ji následně zanechá. O tomto pojednává díl, který se nazývá Únos nevěsty – Ingridin pláč. Peer se představuje jako bezcitný násilník. Po Peerově tématu zazní ve smyčcích truchlivé lamento opuštěné Ingrid.
4) V části Arabský tanec použil Grieg orientální charakter, pentatoniku v hlavním tématu a bicí nástroje. Inspiraci norským folklorem však prozrazují kvintové prodlevy. V části trio, je kontrastní zpěvná myšlenka v houslích doprovázená pizzicatem spodních smyčců. Tato část nám může připomenout jeden z Brahmsových Uherských tanců. Celou skladbu uceluje do třídílného celku.
4) Díl Návrat Peera Gynta do vlasti se odehrává se za dramatických okolností. Loď ztroskotá za bouře u břehů. Melodie ve flétně a smyčcích se střídavě vzdouvá, což představuje vlnobití. Hudba postupně utichá a přechází do závěrečné části.
5) Solvejžina píseň zachycuje věrnou, ale nešťastnou Solvejgu, která čeká plná obav, rezignace, naděje i důvěry na svého Peera. Melodie začíná ve střední poloze smyčců. Toužebnou a zasmušilou náladu střídá hybná a zjasněná část.

E) Indicie – Johann Sebastian Bach

Příklad indicií:

Obrázek 22 - Pracovitost¹⁶⁶

Obrázek 23 – Barokní varhany¹⁶⁷

¹⁶⁶ Workoholismus - když s prací nejde přestat. O psychologii.cz: Otevřená encyklopedie [online]. 2015 [cit. 2016-04-13]. Dostupné z: <http://www.opsychologii.cz/clanek/207-workoholismus-kdyz-s-praci-nejde-prestat/>

¹⁶⁷ Pasov pojí s Čechy nejen pivo, ale i Rudolf II. a Zlatá stezka. Novinky.cz [online]. Borgis, 2016 [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/cestovani/247482-pasov-poji-s-cechy-nejen-pivo-ale-i-rudolf-ii-a-zlata-stezka.html>

Obrázek 24 – Notový rukopis¹⁶⁸

Obrázek 25 – Barokní paruka¹⁶⁹

Obrázek 26 – Třicetiletá válka¹⁷⁰

¹⁶⁸ Johann Sebastian Bach. Wikipedie: Otevřená encyklopedie [online]. [cit. 2016-04-13]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Johann_Sebastian_Bach

¹⁶⁹ Angélique: Ve světě krále slunce: Móda doby krále slunce. Angélique: Ve světě krále slunce: Otevřená encyklopedie [online]. 2007 [cit. 2016-04-13]. Dostupné z: <http://www.angelique.cz/moda-17-stoleti-ucesy-a-paruky.php>

Bud'te mistry improvizace

Obrázek 28 - Improvizace¹⁷¹

Obrázek 29 – Početná hudební rodina¹⁷²

¹⁷⁰ Třicetiletá válka [online]. Baroch [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: <http://www.tricetiletavalka.webzdarma.cz/>

¹⁷¹ Bud'te mistry improvizace. Neoluxor: Knihkupectví [online]. Refresh.cz [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: <http://neoluxor.cz/ucebnice/budte-mistry-improvizace--192798/>

¹⁷² Dílo barokního mistra J. S. Bacha bylo málem zapomenuto. Česká televize: Otevřená encyklopedie[online]. 2016 [cit. 2016-04-13]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1327026-dilo-barokniho-mistra-j-s-bacha-bylo-malem-zapomenuto>